

SISEMINISTEERIUM

Euroopa Pagulasfond

EESTI ELANIKE TEADLIKKUS JA HOIAKUD PAGULASKÜSIMUSTES

Tellija: Siseministeerium

TALLINN

2014

SISUKORD

UURINGU TAUST	3
Valdkonna lühiülevaade	3
Uuringu meetoodika.....	10
UURINGU PÕHITULEMUSED.....	13
1. Elanike teadlikkus pagulasküsimustes.....	13
1.1. Arusaam sisserände ja varjupaigavaldkonnaga seotud mõistetest	13
1.2. Teadmised pagulaste ja varjupaigataotlejate hulga kohta.....	19
2. Elanike hoiakud pagulasküsimustes	21
2.1. Pagulaste sisserände mõjud Eestile.....	22
2.2. Eesti varjupaiga- ja pagulaspoliitika olemus.....	23
2.3. Suhtumine pagulaste Eestisse vastu võtmisse ja muu abi osutamisse	24
2.4. Sisserändajatesse suhtumist mõjutavad tegurid	27
2.5. Pagulaste integreerimine Eesti ühiskonda	31
2.6. Erakonna suhtumine sisserändesse kui elanike hääletusotsust mõjutav tegur.....	35
3. Elanike senised kokkupuuted teemaga ja teabevajadus tulevikus	35
3.1. Kokkupuuted pagulaste või varjupaigataotlejate temaatikaga.....	36
3.2. Pagulaste ja varjupaigataotlejate kohta levitatava teabe piisavus Eestis	37
3.3. Pagulaste ja varjupaigataotlejate kohta soovitatav teave ning eelistatud infokanalid	37
KOKKUVÕTE.....	40
SUMMARY	43

LISAD

Lisa 1. Eestikeelne küsitlusankeet

Lisa 2. Andmetabelid

UURINGU TAUST

Inimeste järjest kasvava liikumise ja rände ajastul on riigi seisukohast oluline eristada varjupaigataotlejaid ning rahvusvahelise kaitse saanud (sh pagulasi) teistest sisserändajatest, näiteks majandusmigrantidest ja ebaseaduslikest sisserändajatest. Kui majandusmigrandid lahkuvad oma kodumaalt vabatahtlikult, selleks et parandada oma elatustaset ning leida paremaid töötamisvõimalusi, siis varjupaigataotleja lahkub oma kodumaalt tagakiusamise tõttu. Tal ei ole võimalik koju tagasi pöörduda, enne kui sealsed tingimused ei ole paranenud, ning tal puudub oma riigi kaitse. Ta ei saa ise otsustada, millal ta lahkub kodumaalt ja millal võib kodumaale naasta. Varjupaigataotleja esitanud inimene ei ole ebaseaduslik sisserändaja. Sellest tulenevalt on vastuvõtva riigi kohustused sõltuvalt rände põhjustest erinevad: riik on kohustatud läbi vaatama iga varjupaigataotleja, aga vabatahtlikult riiki saabunute korral on riigil õigus neid mitte vastu võtta. Seejuures on oluline teada, kuidas avalikkus suhtub sisserändesse ning millised on ootused varjupaigapoliitikale.

Sotsiaal- ja turu-uuringute firma Saar Poll OÜ viis 2014. aasta kevadel läbi varjupaigatemaatika puudutava uuringu, mille eesmärgiks oli kaardistada Eesti elanikkonna arvamusi ja hoiakuid varjupaigataotlejate ja pagulaste kohta ning tuua võrdlusanalüüsina välja elanikkonna hoiakutes toimunud peamised muudatused võrreldes 2010. aastaga. Laiemaks eesmärgiks oli uuringu tulemuste põhjal välja töötada soovitusel avalike hoiakute ning varjupaigapoliitika kujundamiseks Eestis. Uuringut rahastasid Euroopa Liit Euroopa Pagulasfondi kaudu ja Siseministerium.

Käesolev aruanne annab sissejuhatuseks lühiülevaate uuringu valdkonnast ja läbi viidud uuringu meetodikast ning seejärel tutvustab uuringu peamisi tulemusi ja teeb neist kokkuvõtte. Elanikkonnauuringu tulemusi tutvustades peatatakse täpsemalt järgmistel teemadel:

- arusaam erinevatest sisserände ja varjupaigavaldkonnaga seotud terminitest;
- teadlikkus pagulaste ja varjupaigataotlejate hulgast Eestis;
- suhtumine pagulastesse ja suhtumist mõjutavad tegurid;
- hinnangud pagulaste sisserände mõjudele;
- ootused Eesti varjupaigapoliitikale;
- riigi kohustused ja elanike valmisolek pagulaste integreerimisel;
- senised kokkupuuted varjupaigavaldkonnaga ja teabevajadus tulevikus.

Aruande lisadena esitatakse elanikkonnaküsitluse eestikeelne ankeet ja andmetabelid erinevate sotsiaaldemograafiliste ja -majanduslike tunnuste lõikes.

Valdkonna lühiülevaade

Varjupaigapoliitika Eestis

Välismaalastele rahvusvahelise kaitse andmise põhimõtteid Eestis reguleerib välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seadus (edaspidi VRKS)¹. Rahvusvahelise kaitse saamine on üks inimese põhiõigustest ning võimaldamine on rahvusvaheline kohustus, mis sätestati 1951. aasta

¹ RT I 2006, 2, 3, [jõustumine 01.07.2006]

Genfi pagulasseisundi konventsioonis² ja selle 1967. aasta New Yorgi protokollis³. Eesti liitus konventsiooniga 1997. aastal. Samuti osaleb Eesti Euroopa Liidu ühise rände- ja varjupaigapoliitika väljatöötamises ja rakendamises. Sisepiiride puudumine Euroopa Liidus ja Euroopa majandusruumis eeldab liikmesriikidevahelist tihedat koostööd rahvusvahelise kaitse taotlejate ja saanute vastuvõtutingimuste ja liikumisõiguse määratlemisel. Eesti ei osale rahvusvahelise kaitse saajate ümberasustamisprogrammides ega ka Euroopa Liidu sisese ümberpaigutamise algatustes⁴.

Rände- ja varjupaigapoliitikat töötab Eestis välja Siseministerium ning varjupaigataotlusi menetleb Politsei- ja Piirivalveamet. Varjupaigataotlejate vastuvõtmise ja rahvusvahelise kaitse saanute kohalikesse omavalitsustesse elama asumise korraldamise eest vastutab Sotsiaalministerium.

Mõisted

Rahvusvahelise kaitse saanud isik on välismaalane, keda on tunnustatud pagulasena, täiendava kaitse või ajutise kaitse saanud isikuna⁵ ning kellele on antud Eesti elamisluba.

Pagulane on välismaalane, kes vastab 1951. aasta Genfi pagulasseisundi konventsioonis sätestatud tingimustele ja kellele on seetõttu antud pagulase staatus. Ta viibib väljaspool päritoluriiki, sest ta kardab põhjendatult tagakiusamist rassi, usu, rahvuse, poliitiliste veendumuste või sotsiaalsesse gruppi kuulumise pärast ega suuda või kartuse tõttu ei taha saada nimetatud riigilt kaitset⁶.

Täiendava kaitse saanud isik on välismaalane, kes ei kvalifitseeru pagulaseks, kuid kelle suhtes on alust arvata, et tema Eestist tagasi- või väljasaatmine päritoluriiki võib talle kaasa tuua tõsise ohu (näiteks surmanuhtluse kohaldamise või täideviimise; piinamise või ebainimlike või inimväärikust alandavate kohtlemis- või karistamisviiside kasutamise)⁷.

Ajutise kaitse saanud isik on välismaalane, kes on sunnitud eelkõige rahvusvaheliste organisatsioonide üleskutse tulemusena oma päritoluriigist või -piirkonnast lahkuma või on sealt evakueeritud ning kellel seoses olukorraga nimetatud riigis ei ole võimalik turvaliselt ja püsivalt tagasi pöörduda ja kes võib kuuluda rahvusvahelist kaitset reguleerivate sätete reguleerimisalasse ning kes on põgenenud relvakonflikti või püsiva vägivalda piirkonnast või keda ähvardab tõsine oht langeda või kes on langenud inimõiguste süsteemse või üldise rikkumise ohvriks⁸.

Käesolev sissejuhatav ülevaade kajastab varjupaigavaldkonda tervikuna, aga elanikkonnaküsitlus keskendus sarnaselt 2010. aastale eelkõige Eesti elanike hoiakutele pagulase staatuse saanud inimeste suhtes. Sellest tulenevalt kasutatakse aruande erinevates peatükkides erinevaid termineid. Erinevatest terminitest hoolimata on pagulasi käsitletud küsitluse tulemused üldjoontes ülekantavad kõigile Eestis rahvusvahelise kaitse saanutele.

² RT II 1997, 6, 26, [jõustumine 09.07.1997]

³ RT II 1997, 6, 26, [jõustumine 10.04.1997]

⁴ 2009. aastal otsustas Eesti Vabariigi Valitsus mitte osaleda rahvusvahelise kaitse saajate ümberasustamisprogrammides ja Euroopa Liidu sisese ümberpaigutamise programmides. Riigikogu põhiseaduskomisjon (2009). Arvamus Euroopa Komisjoni teatise Euroopa Liidu ühise ümberasustamisprogrammi loomise kohta, istungi protokoll nr 148, 26.10.2009.

⁵ VRKSi §1

⁶ VRKSi §4

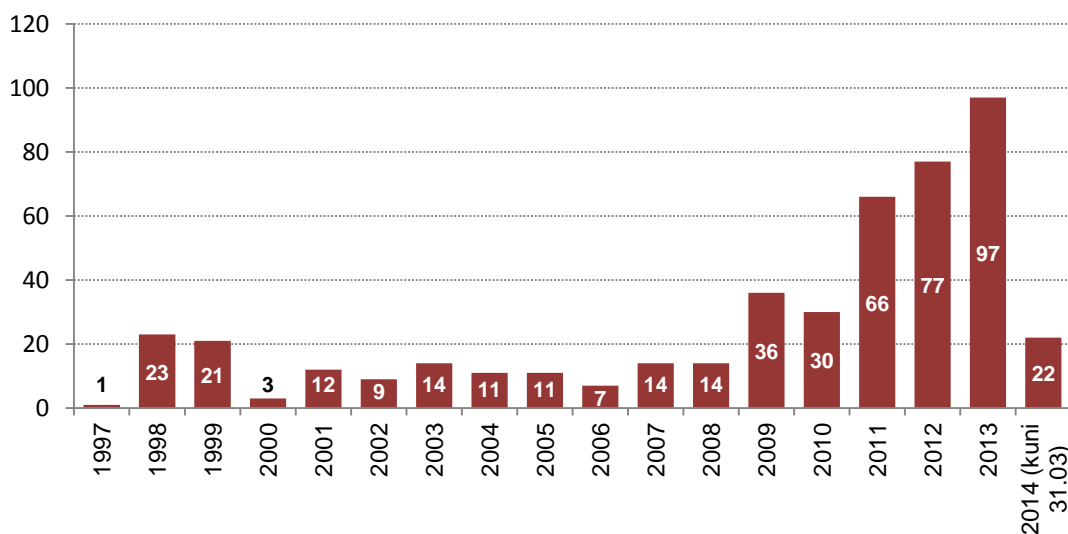
⁷ VRKSi §4

⁸ VRKSi §5

Varjupaigataotlejaid ja rahvusvahelise kaitse saanud isikuid puudutav statistika

Eestis oli varjupaigataotlejate arv 2013. aastal Euroopa Liidu riikidest väiksem⁹, kuid see on järjest kasvanud (Joonis 1). Esimest korda suurenes taotluste hulk järsult 2009. aastal, mil see kasvas üle kahe ja poole korra (2008. aasta 14 taotluselt 36ni). 2010. aastal taotluste hulk mõnevõrra vähenes, ent teine hüppeline kasv järgnes juba aastal 2011, mil varjupaigataotlejate arv enam kui kahekordistus, ulatudes 66ni. 2012. aastal taotluste arvu kasvukiirus pidurdus mõnevõrra, ehkki taotlusi oli 14% rohkem kui 2011. aastal. Aastal 2013 kasvas taotluste arv 97ni (üle viiendiku võrra enam kui aastal 2012). Kokku on aastatel 1997–2014 Eestis varjupaika taotlenud 468 inimest.

Joonis 1. Varjupaigataotluste arv Eestis 1997-2014 (I kvartal) (Allikas: Politsei- ja Piirivalveamet)

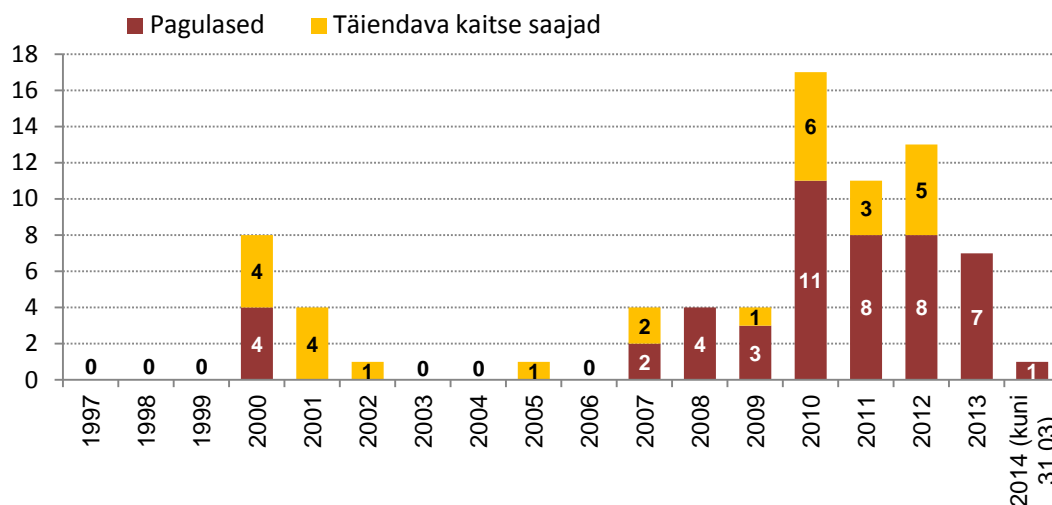
2013. aastal andis Eesti pagulasstaatuse 7 inimesele ning see number on viimastel aastatel püsinud sarnasena (Joonis 2). Täiendava kaitse saajaid on üldjuhul olnud pagulastest vähem. 2013. aastal ei andnud Eesti täiendavat kaitset mitte ühelegi välismaalasele, 2012. aastal andis 5 välismaalasele. Rahvusvahelise kaitse saanute arv kasvas hüppeliselt 2010. aastal, kui rahvusvahelist kaitset anti kokku 17 inimesele, mis on neli korda enam kui eelnevatel aastatel. Pärast seda on rahvusvahelise kaitse saanud inimeste arv hakanud uuesti langema. Kokku on Eesti alates 1997. aastast andnud rahvusvahelise kaitse 75 välismaalasele, neist 48 inimest on saanud pagulasstaatuse ning 27 inimest täiendava kaitse. Lisaks on väljastatud 19 elamisloa pereliikmetele.

Kõige enam on Eestist rahvusvahelist kaitset taotlenud Gruusia (66 inimest), Venemaa (63 inimest), Afganistani (36 inimest), Süüria (30 inimest) ning Vietnami kodanikud (30 inimest). Eestis rahvusvahelise kaitse saanute hulgas on kõige rohkem Afganistani ja Venemaa kodanikke (vastavalt 17 ja 13 inimest), kelle järgnevad Sri Lanka, Valgevene (kummastki riigist 7 inimest) ning Somaalia kodanikud (4 inimest) (Joonis 3).

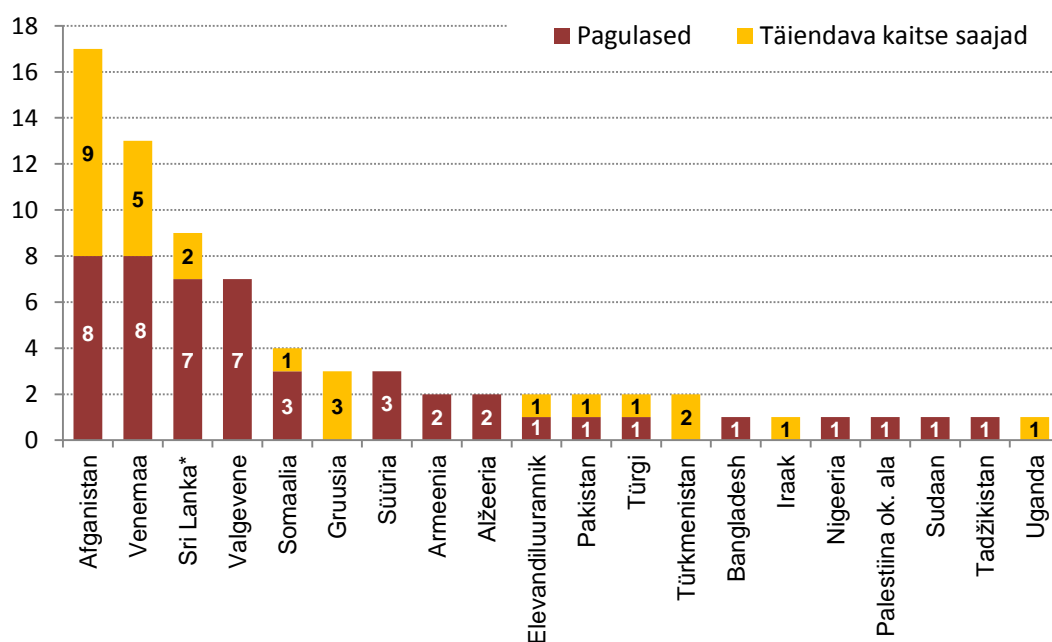
⁹ Eurostat, tabel [migr_asyappctza], viimati vaadatud 12.03.2014

Joonis 2. Rahvusvahelise kaitse saanud isikute arv Eestis 1997-2014 (I kvartal)

(Allikas: Politsei- ja Piirivalveamet)

Joonis 3. Rahvusvahelise kaitse saanud isikute arv kodakondsuse alusel, 1997-2014 (I kvartal)

(Allikas: Politsei- ja Piirivalveamet)

*Kahele Sri Lanka kodanikule, kes said algul täiendava kaitse, anti hiljem pagulasstaatus ja seetõttu on nad statistikas 2 korda kajastatud.

Eestis on valdav enamik varjupaigataotlejatest ja rahvusvahelise kaitse saajatest meessoost ja tööealised (eelkõige vanuses 18-34). 2013. aastal moodustasid 18-34-aastased mehed poole kõigist varjupaigataotlejatest. Kõik 2013. aastal Eestis rahvusvahelise kaitse saanud olid mehed, neist pooled vanuses 18-34 ja pooled vanuses 35-64¹⁰.

¹⁰ Eurostat, tabel [migr_asyappctza], viimati vaadatud 12.03.2014

Varjupaigataotlejatele ja rahvusvahelise kaitse saanud isikutele osutatavad teenused

Menetluse alguses selgitab Politsei- ja Piirivalveameti ametnik varjupaigataotlejale tema õiguseid ja kohustusi, mille kohta taotleja annab ka allkirja. Lisaks tutvustatakse taotlejale organisatsiooni, kelle poole saab abi saamiseks pöörduda¹¹. Nii varjupaigataotlejatele kui rahvusvahelise kaitse saanutele selgitavad nende õigusi ka majutuskeskuse töötajad.

Majutuskeskuse teenused

Vastavalt VRKS¹² on Eestil kohustus pakkuda varjupaigataotlejatele menetluse ajal majutust. Eesti ainuke varjupaigataotlejate majutuskeskus asub Lääne-Viru maakonnas Väike-Maarja vallas Vao külas¹³. Majutuskeskus mahutab tavaolukorras kuni 35 varjupaigataotlejat¹⁴. Saatjata alaealine varjupaigataotleja paigutatakse majutuskeskusesse või suunatakse asenduskoduteenusele või perekonnas hooldamisele.

Majutuskeskuses tagatakse taotlejale esmavajalikud riietus- ja muud tarbeesemed ning hügieenivahendid¹⁵. Majutuskeskuses ei ole kesket toitlustamist. Oma toidu eest vastutavad varjupaigataotlejad ise. Toiduaineid ostetakse rahalise toetuse eest, mis on võrdsustatud tarbimiskulutustest lähtuva minimaalse toimetulekupiiriga¹⁶. Majutuskeskus vastutab vältimatu tervisekontrolli ning tervishoiuteenuse kättesaadavuse eest varjupaigataotlejatele. Rahvusvahelise kaitse saanud isikutel tuleb enda tervisekontrolli eest ise hoolitseda. Majutuskeskusel on kohustus tagada keskuses elavatele taotlejatele ja kaitse saanutele hädavajalik tõlketeenus. Transporditeenus on korraldatud peamiselt ainult majutuskeskuses viibivatele isikutele menetlustoimingutele sõiduks.

Vastavalt vajadusele korraldab majutuskeskus ka esmast eesti keele õpetamist varjupaigataotlejale¹⁷; rahvusvahelise kaitse saanute keeleõppe korraldamine toimub koostöös kohaliku omavalitsusega¹⁸. Majutuskeskuses toimub eesti keele tund vähemalt ühel korral nädalas, kui keskuses elab kuni 15 varjupaigataotlejat, ning kahel korral nädalas, kui keskuses elab üle 15 taotleja.

Õigusabi

Varjupaigataotlejal on õigus riigi tagatud õigusabile riigi õigusabi seaduses sätestatud korras, vajadusel samuti ohvriabiteenusele¹⁹. Õigusabi osutab alates 2011. aastast ka Eesti Inimõiguste Keskus õiguskliiniku kaudu²⁰, mida kaasrahastatakse Euroopa Pagulasfondi vahenditest. Nõustatakse

¹¹ Näiteks Eesti Inimõiguste Keskus, Rahvusvaheline Migratsiooniorganisatsioon (IOM)

¹² VRKS §32

¹³ Majutuskeskuse teenust haldab AS Hoolekandeteenused, <http://www.hoolekandeteenused.ee/vk/pages/est/avaleht.php>

¹⁴ Erandolukorras on AS-il Hoolekandeteenused kohustus ööpäeva jooksul, alates varjupaigataotlejate saabumisest teavitamisest, korraldada kuni 100 varjupaigataotleja majutamine.

¹⁵ VRKS §32

¹⁶ Vastavalt 2014. aasta riigieelarve seadusele on toimetulekupiiri määr 2014. aastal üksi elavale inimesele või perekonna esimesele liikmele 90 eurot kuus. Perekonna teise ja iga järgneva liikme toetuse suurus on 80% (72 eurot kuus) perekonna esimese liikme toetuse suurus. Toetust makstakse üksnes varjupaigataotlejatest perekonnaliikmetele. Väljaspool majutuskeskust elavale taotlejale ei maksta rahalist toetust.

¹⁷ VRKS §32

¹⁸ VRKS §73

¹⁹ VRKS §10 lg 2 p 3

²⁰ Pagulaste õiguskliinik, Inimõiguste Keskuse kodulehekül, <http://humanrights.ee/pagulased-2/pagulaste-oiguskliinik>

varjupaigataotlejaid, kelle taotlus on esmases menetluses või kes on saanud negatiivse otsuse ja soovivad selle edasi kaevata. Õigus riigi õigusabile tekib varjupaigataotlejal reeglina siis, kui ta soovib eitavat otsust edasi kaevata.

Haridus

Eestis on koolikohustuslikud kõik lapsed, kes on saanud enne käimasoleva aasta 1. oktoobrit seitsmeaastaseks. Koolikohustus kestab kuni põhihariduse omandamiseni või 17-aastaseks saamiseni²¹. Koolikohustus laieneb ka alaealistele rahvusvahelise kaitse saanud isikutele Eestis viibimise ajal²². Eesti haridussüsteemis ei eristata varjupaigataotlejatest või rahvusvahelise kaitse saanud isikutest õpilasi. Neid käsitatakse koos uussisserändajatest lastega samamoodi kui keelelise erivajadusega lapsi. Üldiselt õpitakse tavaklassis individuaalse õppekava alusel. Riiklikus õppekavas soovitatakse nendele lastele õpetada eesti keelt teise keelena²³, võimaluse ja soovi korral õpetada emakeelt ning võimaluse korral loobuda teise võõrkeele õppest. Täiendav tunniressursid hüvitatakse juhul, kui laps õpib eesti õppekeelega koolis või keelekümblusklassis. Seni on vähem tähelepanu leidnud õppimisvõimaluste toetamine väljaspool kohustuslikku õpet (nt lasteaias, gümnaasiumis, kutse- ning kõrgkoolis). Täiskasvanud rahvusvahelise kaitse saanud isikutel on õigus osaleda ka Töötukassa poolt korraldatavatel kursustel.

Tööturg

Eestis tekib varjupaigataotlejal õigus töötada juhul, kui Politsei- ja Piirivalveamet ei ole teinud tema varjupaigataotluse suhtes taotlejast sõltumatul põhjusel otsust ühe aasta jooksul, arvates taotluse esitamisest²⁴. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2013/33/EL, 26. juuni 2013 (uuesti sõnastatud) kohaselt lüheneb ooteaeg üheksa kuuni²⁵. Rahvusvahelise kaitse saanud isikul on Eestis viibimise ajal õigus töötada, samuti saada riiklikku pensioni, peretoetusi, tööturuteenuseid ja tööturutoetust²⁶. Eesti Töötukassas arvel olevatele kaitse saanud isikutele koostatakse sarnaselt teiste Eesti töötutega individuaalne juhtumiplaan, mille alusel valitakse vajalikud koolitused. Töö leidmisel on esimeseks takistuseks tavaliselt eesti keele oskuse puudumine. Töötukassa pakub kaitse saanutele eesti keele õpet (keskmiselt mahus 300 tundi; üldiselt inglise või vene keele baasil), millele lisandub erialane koolitus.

Kohanemine ja huvitegevus

Varjupaigataotlejatele ning rahvusvahelise kaitse saanutele viiakse projektipõhiselt läbi mitmeid Eestit tutvustavaid tegevusi ja muud huvitegevust (korraldajateks näiteks Johannes Mikhelsoni Keskus, Rahvusvaheline Migratsioonorganisatsioon ehk IOM, MTÜ Pagulasabi). IOM Eesti kultuurilise

²¹ Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse §9, RT I 2010, 41, 240 [jõustumine 01.09.2010]

²² VRKS §75

²³ Põhikooli riikliku õppekava §17, RT I, 14.01.2011, 1 [jõustumine 17.01.2011]

²⁴ VRKS §10¹

²⁵ Direktiiv näeb ette ooteperioodi lühendamise 9 kuuni, kuid liikmesriikidel on võimalik kehtestada ka lühem periood <http://new.eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/HTML/?uri=OJ:C:2013:179E:FULL&from=SV>, artikkel 15, 14112/1/12 REV 1. Liikmesriikide jaoks on direktiivi ülevõtmise tähtaeg 20. juulil 2015.

²⁶ VRKS §75; Tööturuteenuste ja -toetuste seaduse §3, RT I 2005, 54, 430 [jõustumine 01.01.2006]

orientatsiooni kursustel²⁷, mida kaasrahastatakse Euroopa Pagulasfondi vahenditest, saavad osaleda nii varjupaigataotlejad kui ka rahvusvahelise kaitse saanud isikud. Kursus kestab kolm päeva ning on tõlgitud inglise, prantsuse ja dari keelde. Kursusel osalemine on vabatahtlik. Üheks huvitegevuse näiteks on Johannes Mihkelsoni Keskuse projekt „Varjupaigataotlejate ja rahvusvahelise kaitse saanud isikute vastuvõtutingimuste parandamine läbi kombineeritud tugiteenuste”²⁸. Lisaks sellele on majutuskeskuses korraldatud Eesti ja Euroopa kultuuri tutvustavaid tunde ja seminare, tutvustatud Eesti ühiskonnakorraldust ja kogukonna eluviise. Keskuses on peetud talgupäev varjupaiga ümbruse korrastamiseks, õpetatud lume koristamist ja muru niitmist, lastele on korraldatud eraldi mängulisi tunde eesti keele vastu huvi äratamiseks ja eri maade kultuuripäevi²⁹.

Huvitegevuse korraldamine varjupaigataotlejatele ja rahvusvahelise kaitse saanutele ei ole kohustuslik. Siiski näitab kogemus, et huvitegevus toetab uues asukohariigis kohanemist, samuti maandab mõtestatud tegevuses osalemine varjupaigataotlejate stressi ja pingeid³⁰. Sihtrühm on pakutud huvitegevusega üldjoontes rahul, kuid nad tunnevad vajadust ja soovi rohkemate ürituste järele³¹.

01.09.2013 kehtima hakanud välismaalaste seaduse muudatusega kehtestati §121¹, mille alusel suunatakse välismaalane, kellele on antud elamisluba või kelle elamisluba on pikendatud, osalema kohanemisprogrammis³². Kohanemisprogramm hakkab hõlmama ka rahvusvahelise kaitse saanud.

Tagasipöördumine

Kui varjupaigataotleja rahvusvahelise kaitse taotlust ei rahuldata või inimene loobub rahvusvahelise kaitse taotlemisest, peab ta Eestist lahkuma. Sellisel juhul on tal võimalus osaleda toetatud tagasipöördumise programmis (VARRE³³). Programmi tegevust viib läbi Rahvusvahelise Migratsiooni-organisatsiooni Eesti esindus, kes abistab reisidokumentide vormistamisel, reisipiletite soetamisel, päritoluriigi olukorra kohta info saamisel ja muudes küsimustes. Tegevust kaasrahastatakse Euroopa Tagasipöördumisfondi vahenditest.

²⁷ Vt <http://www.iom.ee/estco>

²⁸ Johannes Mihkelsoni Keskuse, Euroopa Pagulasfondi ja Siseministeeriumi rahastatud projekt, <http://www.imk.ee/integratsioon/kaimasolevad-projektid>

²⁹ Sotsiaalministeeriumi hanke „Varjupaigataotlejate vastuvõtukeskuse teenuse ja rahvusvahelise kaitse saanud isikute kohalikesse omavalitsustesse elama asumise korraldamine” ASi Hoolekandeteenused pakkumus, kättesaadav https://www.riigiteataja.ee/aktiiv/1160/4201/3017/Haldusleping_9.6_4_5650_lisa2.pdf

³⁰ The Mental Health Promotion. Needs of Asylum Seekers and Refugees. Régine Stewart, <http://www.galwaycity.ie/AllServices/CityDevelopmentBoard/Publications/FileEnglish,4440,en.pdf>; vt ka Portugali kogemust, http://ec.europa.eu/employment_social/equal/practical-examples/asyl-07-pt-viaas_en.cfm.

³¹ Varjupaigataotlejate ja rahvusvahelise kaitse saanud isikutele pakutavate tugiteenuste hindamine (2013). Eesti Abikeskused, pikemalt vt https://www.siseministeerium.ee/public/EPF_2011_uuring_31.07.2013_final.pdf

³² Kohanemisprogramm on tegevuskava välismaalaste kohanemise toetamiseks, mis sisaldab baasinfo koolitusmoodulit Eesti ühiskonna, kultuuri ja riigi kohta (lisaks EL-i toimimispõhimõtete ning EL kodaniku õiguste ja kohustuste kohta) ning teemamooduleid (pere, töö ja ettevõtlus, õppimine, teadus, rahvusvaheline kaitse, lapsed ja noored). Moodulitega paralleelselt pakutakse välismaalastele algtaseme keeleõpet (Keeleseadus Lisa 1 tase A1) ning teavitatakse võimalustest Kultuuriministeeriumi poolt pakutavateks lõimumiskoolitusteks. Moodulid on lühikesed, ca 1 päeva pikkused, st need ei võta välismaalastelt väga palju ajaressursi. Kohanemisprogrammi kehtestab siseminister määrusega. Määruse jõustumine on planeeritud 2014. aasta I poolaastasse.

³³ Vt <http://www.iom.ee/varre>

Uuringu metoodika

Uuringufirma Saar Poll OÜ viis käesoleva uuringu raames läbi kvantitatiivse küsitluse Eesti elanike hoiakute ja arvamuste kaardistamiseks, teostas dokumendianalüüsi³⁴ varjupaigavaldkonnast laiema ülevaate loomiseks ning korraldas uuringu tulemuste põhjal valminud soovitude täiustamiseks 2 fookusgruppi, kus osalesid Eesti varjupaigapoliitika kujundajad ning kommunikatsiooni ja teavitustöö eest vastutavad spetsialistid (sh vabaühenduste esindajad).

Üleriigiline avaliku arvamuse küsitlus toimus ajavahemikul 5.-22. märts 2014. Selle käigus küsitleti suulise intervjuu vormis ja paberankeedi abil **1000 Eesti elanikku** vanuses 15-74 eluaastat. Vastajate valikuks kasutati proportsionaalse juhuvalimi meetodit. Intervjuud viidi läbi Saar Polli kogunud küsitlejate poolt ning need toimusid eesti ja vene keeles.

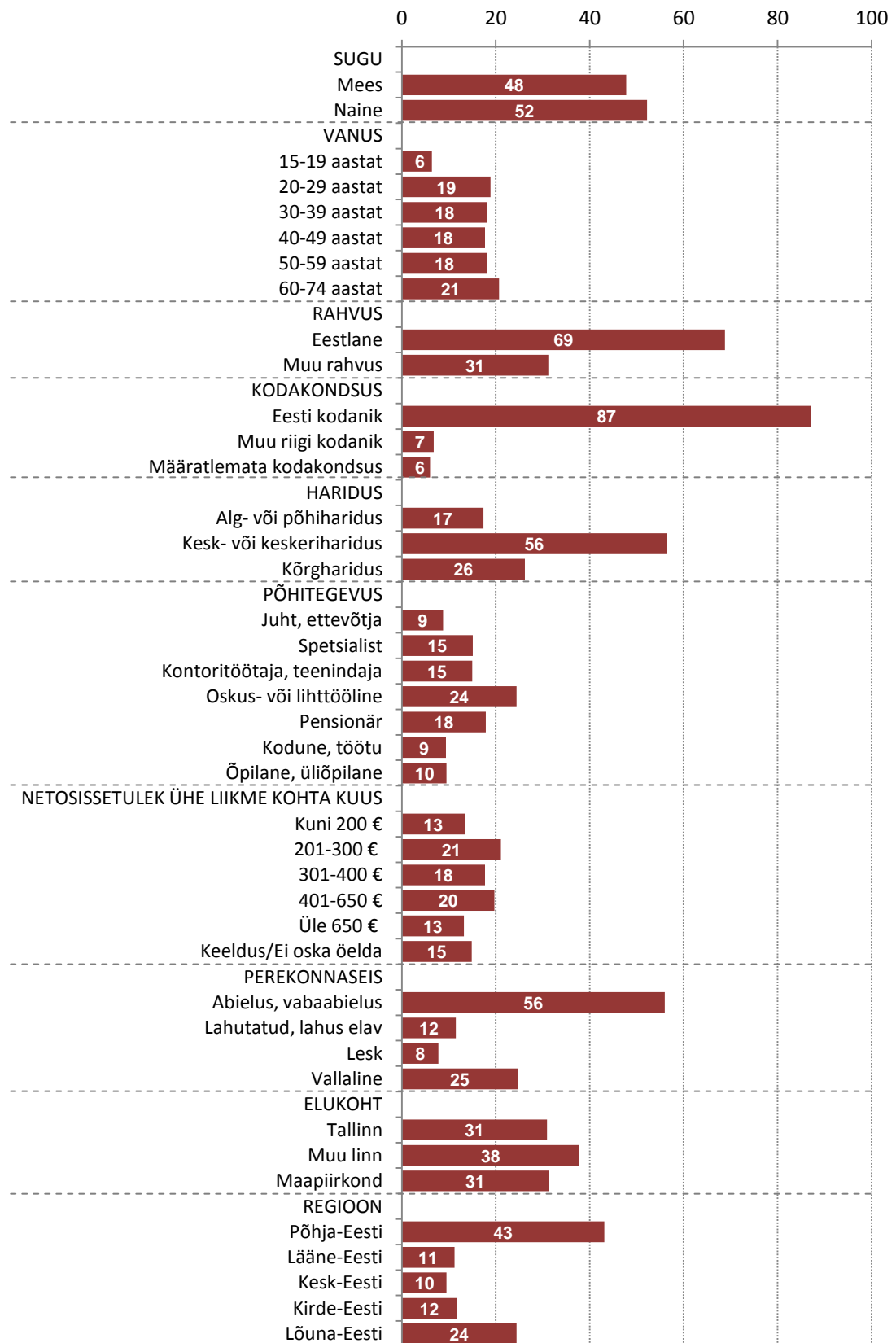
Saadud küsitlustulemi ja statistilise mudeli võrdlemisel ilmnenud erisuste vähendamiseks kaaluti saadud tulemit alljärgnevate sotsiaaldemograafiliste tunnuste lõikes (Tabel 1). Mudeli koostamisel on kasutatud rahvastikustatistika andmeid seisuga 30.01.2014. Täpsema ülevaate vastajate profiilist annab Joonis 4.

Tabel 1. Valimi iseloomustus sotsiaaldemograafiliste tunnuste alusel

	Mudel (%)	Saadud küsitlustulem (%)	Kaalutud küsitlustulem (%)
SUGU			
Mees	47,8	46,5	47,8
Naine	52,2	53,5	52,2
VANUS			
15-19	6,4	5,2	6,4
20-29	18,9	18,0	18,9
30-39	18,2	18,5	18,2
40-49	17,7	15,3	17,7
50-59	18,1	19,4	18,1
60-74	20,7	23,6	20,7
RAHVUS			
Eestlane	68,8	67,2	68,8
Muu rahvus	31,2	32,8	31,2
ELUKOHT			
Linn	68,7	68,9	68,7
Maa	31,3	31,1	31,3
REGIOON			
Põhja-Eesti	43,1	42,6	43,1
Lääne-Eesti	11,2	11,6	11,2
Kesk-Eesti	9,5	9,5	9,5
Kirde-Eesti	11,7	11,6	11,7
Lõuna-Eesti	24,4	24,7	24,4

³⁴ Analüüsitud dokumentide hulka kuulusid varjupaigavaldkonda reguleerivad Eesti ja Euroopa Liidu õigusaktid, valdkonna statistika, läbiviidud uuringud ning ülevaated seni teostatud tegevustest (nt teavitusprojektidest).

Eesti elanike teadlikkus ja hoiakud pagulasküsimustes 2014

Joonis 4. Vastajate profiil (%; N³⁵=1000)

³⁵ Siin ja edaspidi tähistab N vastajate hulka.

Eesti elanike teadlikkus ja hoiakud pagulasküsimustes 2014

Käesoleva uuringu tulemused on laiendatavad Eesti elanikkonnale vanuses 15-74 aastat; sealjuures jääb maksimaalse valimivea suurus 95-protsendilisel usaldusnivool 3,1% piiridesse (väiksemate alagruppide vaatlemisel võib viga olla suurem). Tabel 2 annab täpsema ülevaate, millises sõltuvuses on valimi suurus (st vastanute arv), valimist arvatud osakaal (st vastuste %) ja võimalik statistiline viga (ehk võimalik eksimine %-des).

Tabel 2. Valimivea piirid

Vastuste osakaal/ Valimi suurus	50%	48% või 52%	40% või 60%	35% või 65%	30% või 70%	25% või 75%	20% või 80%	15% või 85%	10% või 90%	5% või 95%	3% või 97%	2% või 98%
10	30,99	30,97	30,36	29,56	28,40	26,84	24,79	22,13	18,59	13,51	10,57	8,68
20	21,91	21,90	21,47	20,90	20,08	18,98	17,53	15,65	13,15	9,55	7,48	6,14
30	17,89	17,88	17,53	17,07	16,40	15,49	14,31	12,78	10,74	7,80	6,10	5,01
40	15,49	15,49	15,18	14,78	14,20	13,42	12,40	11,07	9,30	6,75	5,29	4,34
50	13,86	13,85	13,58	13,22	12,70	12,00	11,09	9,90	8,32	6,04	4,73	3,88
60	12,65	12,65	12,40	12,07	11,60	10,96	10,12	9,03	7,59	5,51	4,32	3,54
70	11,71	11,71	11,48	11,17	10,74	10,14	9,37	8,36	7,03	5,11	4,00	3,28
80	10,96	10,95	10,73	10,45	10,04	9,49	8,77	7,82	6,57	4,78	3,74	3,07
90	10,33	10,32	10,12	9,85	9,47	8,95	8,26	7,38	6,20	4,50	3,52	2,89
100	9,80	9,79	9,60	9,35	8,98	8,49	7,84	7,00	5,88	4,27	3,34	2,74
110	9,34	9,34	9,15	8,91	8,56	8,09	7,47	6,67	5,61	4,07	3,19	2,62
120	8,95	8,94	8,76	8,53	8,20	7,75	7,16	6,39	5,37	3,90	3,05	2,50
130	8,59	8,59	8,42	8,20	7,88	7,44	6,88	6,14	5,16	3,75	2,93	2,41
150	8,00	8,00	7,84	7,63	7,33	6,93	6,40	5,71	4,80	3,49	2,73	2,24
200	6,93	6,93	6,79	6,61	6,35	6,00	5,54	4,95	4,16	3,02	2,36	1,94
300	5,66	5,65	5,54	5,40	5,18	4,90	4,53	4,04	3,39	2,47	1,93	1,58
500	4,38	4,38	4,29	4,18	4,02	3,79	3,51	3,13	2,63	1,91	1,49	1,23
800	3,46	3,46	3,39	3,30	3,17	3,00	2,77	2,47	2,08	1,51	1,18	0,97
1000	3,10	3,10	3,03	2,95	2,84	2,68	2,48	2,21	1,86	1,35	1,06	0,87

UURINGU PÕHITULEMUSED³⁶

1. Elanike teadlikkus pagulasküsimustes

Esimene peatükk vaatleb elanike teadlikkust pagulasküsimustes: millised sisserände ja varjupaigavaldkonnaga seotud terminid on inimestele tuttavad, kuidas nende sisust aru saada ning kuidas võrd ollakse kursis praeguse pagulaste ja varjupaigataotlejate hulgaga Eestis.

1.1. Arusaam sisserände ja varjupaigavaldkonnaga seotud mõistetest

2010. aastal läbi viidud pagulasuuringust selgus, et suurel osal elanikest on olemas teatud ettekujutus terminitest „pagulane“, „asüüli- ehk varjupaigataotleja“ ja „majandusmigrant“, aga need teadmised on küllaltki pealiskaudsed. Vastajate kirjeldustest ilmses, et mõiste „pagulane“ seostub ennekõike põgenike ja oma koduriigist põgenemisega, aga sageli mainiti ka tagakiusamist või tagakiusukartust ja asjaolu, et kodust lahkumine on olnud sunnitud käik, mitte aga vabatahtlik otsus. Varjupaigataotlejateks peeti kõige sagedamini neid inimesi, kes taotleavad õigust elada võõras riigis või saada seal varjupaika. Majandusmigranti aga seostati eelkõige majanduslikel põhjustel lahkumise ja vaesusest põgenemisega, parema elu ja heaolu otsimise, raha teenimise soovi ning töötusest põgenemisega. Kuna uuringus osalejad andsid sageli üldsõnalisi vastuseid ja määratlesid erinevaid termineid sarnasel viisil, siis oli selle põhjal keeruline hinnata elanike teadlikkuse tegelikku taset.

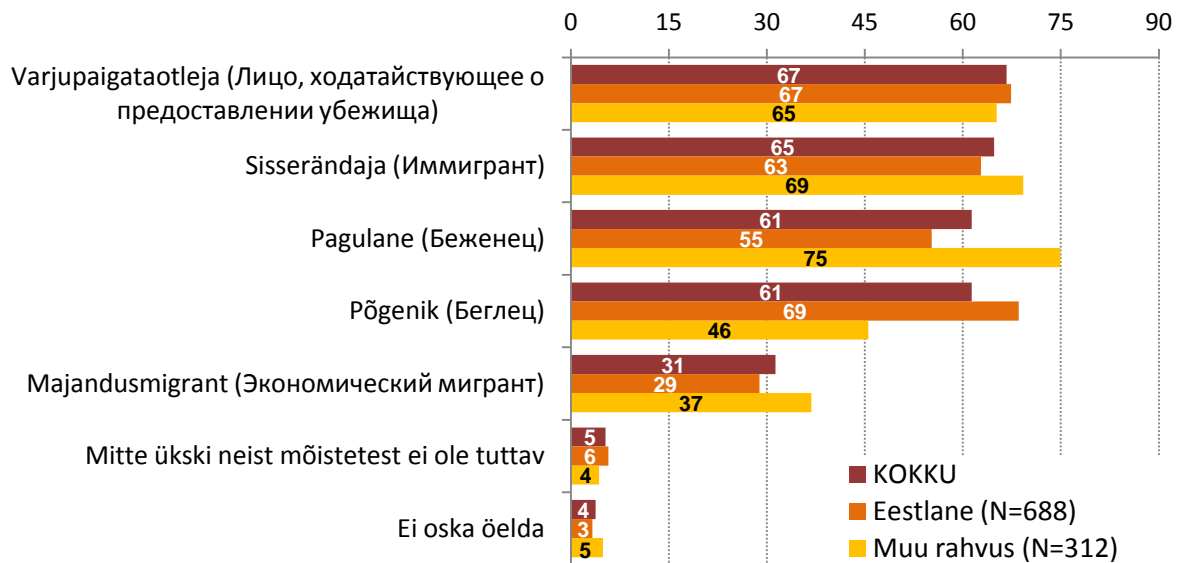
2014. aastal otsustati uurida elanike teadlikkust sisserände ja varjupaigavaldkonnaga seotud terminitest uuel viisil, et saada üldsõnaliste vastuste kõrvale ka detailsemat infot faktiteadmiste kohta.

Esmalt paluti vastajal endal hinnata etteantud nimekirja alusel, **millised mõisted on piisavalt tuttavad**, et ta oskaks nende tähendust vajadusel mõnele sõbrale selgitada. Ligikaudu 2/3 elanikest (65-67%) oskaks enda hinnangul selgitada mõistete „varjupaigataotleja“ ja „sisserändaja“ olemust ning peaaegu sama paljud (61%) suudaksid selgitada ka mõisteid „pagulane“ ja „põgenik“ (Joonis 5). Märksa teistsugune pilt ilmneb aga termini „majandusmigrant“ osas – seda oskaks vajadusel selgitada ainult iga kolmas inimene (31%). Peaaegu kümnendik vastanuist ei oska välja tuua ühtki terminit, mille tähendust ta oskaks teistele selgitada (sh 5% jaoks ei ole mitte ükski neist mõistetest tuttav ja 4% ei oska vastust anda).

Uuring viidi läbi nii eesti kui vene keeles ja seetõttu omab terminoloogia osas olulist tähendust inimese keeleline taust. Tulemustest ilmneb, et eestlaste jaoks on mõiste „põgenik“ tuttavam kui „pagulane“, aga venekeelsetel inimestel on olukord vastupidine (eelkõige teatakse mõistet „беженец“). Oma terminoloogiaalast teadlikkust hindavad keskmisest kõrgemalt kõrgharidusega, paremal majanduslikul järjel olevad ja Tallinnas elavad vastajad.

³⁶ Järgnevas peatükis on kasutatud termineid samal viisil nagu elanikkonnauuringu ankeedis. Ankeet keskendus sarnaselt 2010. aasta uuringule eelkõige Eesti elanike hoiakutele pagulase staatuse saanud inimeste suhtes, aga neid tulemusi võib käsitleda laiemalt ja teha nende põhjal järeldusi kogu varjupaigavaldkonna kohta.

Joonis 5. Palun nimetage, millised neist mõistetest on Teie jaoks piisavalt tuttavad, et oskaksite nende tähendust vajadusel mõnele oma sõbrale selgitada. ** (%; N = kõik vastajad)

*Kuna iga vastaja võis anda mitu vastust, siis võib protsentide summa olla 100-st suurem.

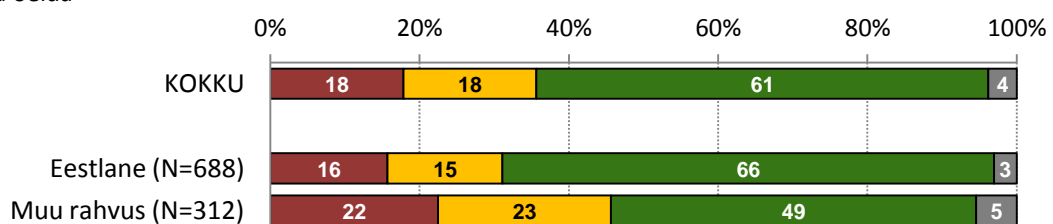
** Sulgudesse on lisatud vastavad terminid venekeelsest ankeedist.

Järgnevad küsimused käsitlesid konkreetsemaid detaile, et hinnata, kuivõrd Eesti elanikud saavad aru varjupaigavaldkonnaga seotud mõistete olemusest ning oskavad neid üksteisest eristada.

Varjupaigataotleja on inimene, kes on esitanud võõras riigis varjupaigataotluse, et saada rahvusvahelist kaitset, kuid selle taotluse suhtes ei ole veel otsust tehtud. Etteantud variantide hulgast oskas õige vastuse üles leida 61% uuringus osalenutest (Joonis 6). Ülejäänud vastajate seas leidis võrdselt 18% nii neid, kelle arvates on tegemist lihtsalt oma kodumaalt põgeneva inimesega, kui ka neid, kelle arvates varjupaigataotleja on juba saanud võõras riigis pagulasstaatuse. Eestlaste ja muude rahvuste esindajate hinnangud oma teadlikkusele olid sarnased (65-67% oskaks enda hinnangul selgitada mõistet „varjupaigataotleja“), aga tegelikult oskasid eestlased anda õiget vastust oluliselt sagedamini kui mitte-eestlased (vastavalt 66% ja 49%).

Joonis 6. Palun valige järgnevate kirjelduste seast see variant, mis kirjeldab Teie arvates kõige täpsemalt varjupaigataotlejat. (%; N = kõik vastajad)

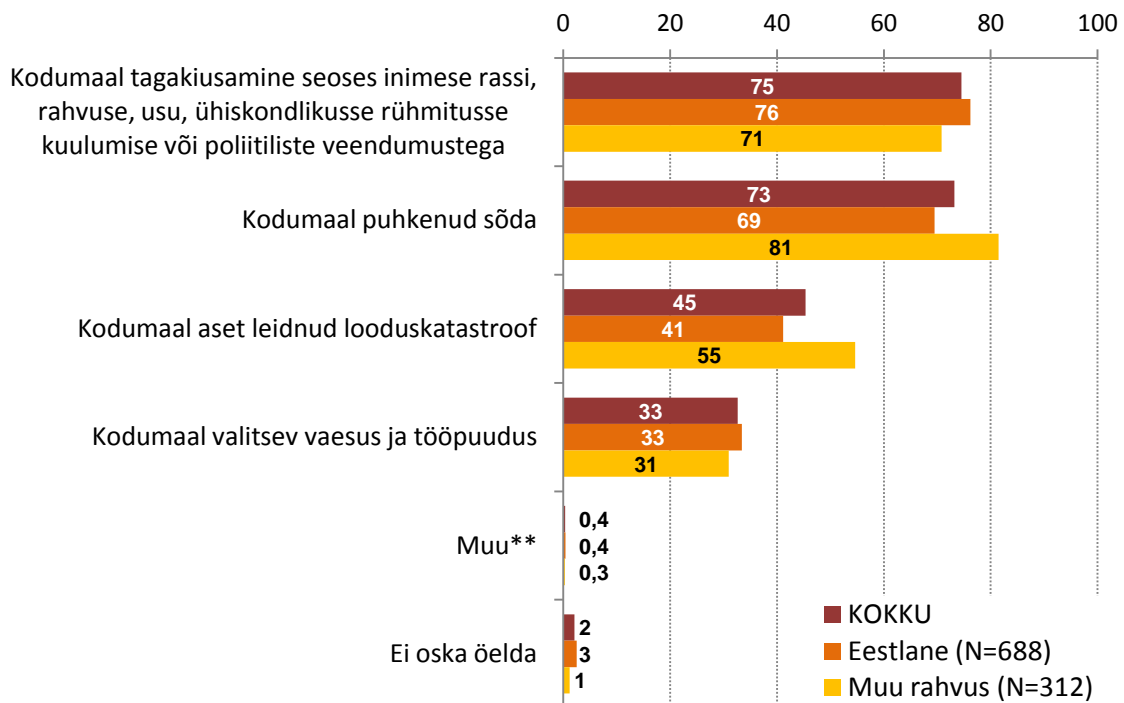
- Inimene, kes põgeneb oma kodumaalt
- Inimene, kes on esitanud võõras riigis varjupaigataotluse ja saanud seal riigis pagulasstaatuse
- Inimene, kes on esitanud võõras riigis varjupaigataotluse, kuid selle taotluse suhtes ei ole veel otsust tehtud
- Ei oska öelda

Pagulaseks nimetatakse võõras riigis viibivat välismaalast, kes kardab kodumaal tagakiusamist, kelle kartus on objektiivsete asjaoludega põhjendatud ja kelle puhul tagakiusamine on seotud rassi, rahvuse, usu, ühiskondlikusse rühmitusse kuulumise või tema poliitiliste veendumustega. Pagulasele on antud elamisluba selles riigis, kus ta kaitse sai.

Eesti elanikud peavad paguluse põhjusteks eelkõige kodumaal tagakiusamist ja sõda (Joonis 7). Neid mõlemaid asjaolusid mainib 3/4 uuringus osalenutest. Peaaegu pooled inimesed (45%) arvavad, et pagulaseks võib saada kodumaal aset leidnud looduskatastroofi tõttu. Lisaks võib iga kolmanda vastaja (33%) arvates põhjuseks olla kodumaal valitsev vaesus ja tööpuudus. Muust rahvusest inimesed mainivad sõda ja looduskatastroofi sagedamini paguluse põhjusena kui eestlased, aga tagakiusamist ja majanduslikke asjaolusid mainitakse enam-vähem võrdselt.

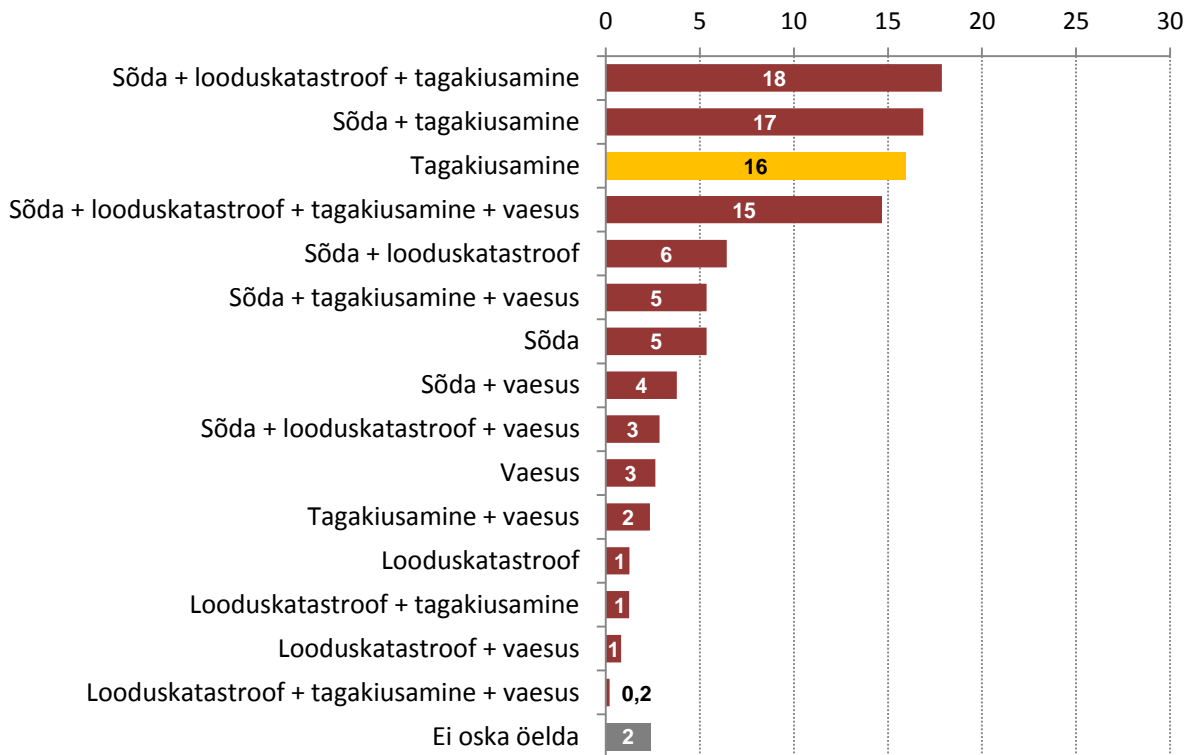
Joonis 7. Mis Te arvate, millistel asjaoludel võib inimesest saada pagulane? (%; N = kõik vastajad)

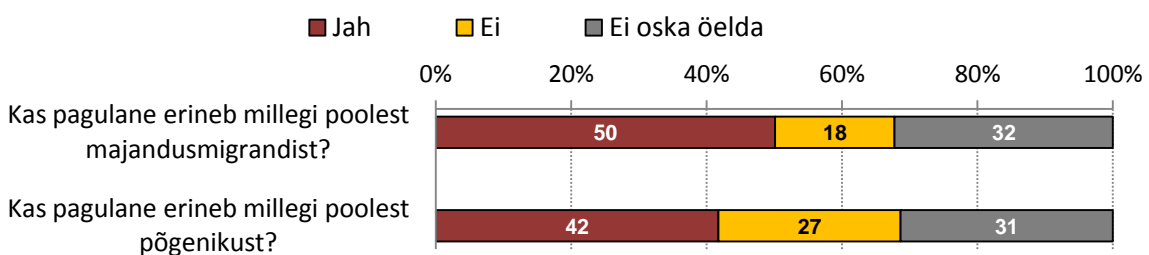
*Kuna iga vastaja võis anda mitu vastust, siis võib protsentide summa olla 100-st suurem.

**Muu: oht elule ja tervisele, võlgade eest põgenemine, ei ole haridusele vastavat rakendust jne.

Kuna enamik vastajaist nimetas paguluse põhjustena mitmeid erinevaid tegureid, mille hulgas võib olla nii õigeid kui valesid vastuseid, siis on elanike teadlikkusest parema ülevaate andmiseks koostatud järgnevalt joonis, millel on kõik erinevad vastusekombinatsioonid eraldi välja toodud (Joonis 8). Ainult tagakiusamist kui paguluse keskset põhjust on osanud välja tuua 16% Eesti elanikest. Ülejäänud juhtudel on lisaks tagakiusamisele mainitud peamiselt sõda (17% vastajaist), sõda ja looduskatastroofi (18%) või koguni kõiki ankeedis välja pakutud variante (15%). Kõiki muid vastusekombinatsioone esineb märksa harvemini.

Joonis 8. Koondülevaade arvamustest paguluse põhjuste kohta (%; N = kõik vastajad)

Pagulane erineb nii **majandusmigrandist** kui **põgenikust**, sest kodumaalt lahkumise põhjused on erinevad ja pagulase puhul on tegemist ametliku staatusega, st inimene on juba saanud võõras riigis rahvusvahelise kaitse ja elamisloa. Uuringu tulemuste kohaselt on elanikud pagulase ja majandusmigrandi erinevusega mõnevõrra paremini kursis kui pagulase ja põgeniku erinevusega (vastavalt 50% ja 42% uuringus osalenutest) (Joonis 9).

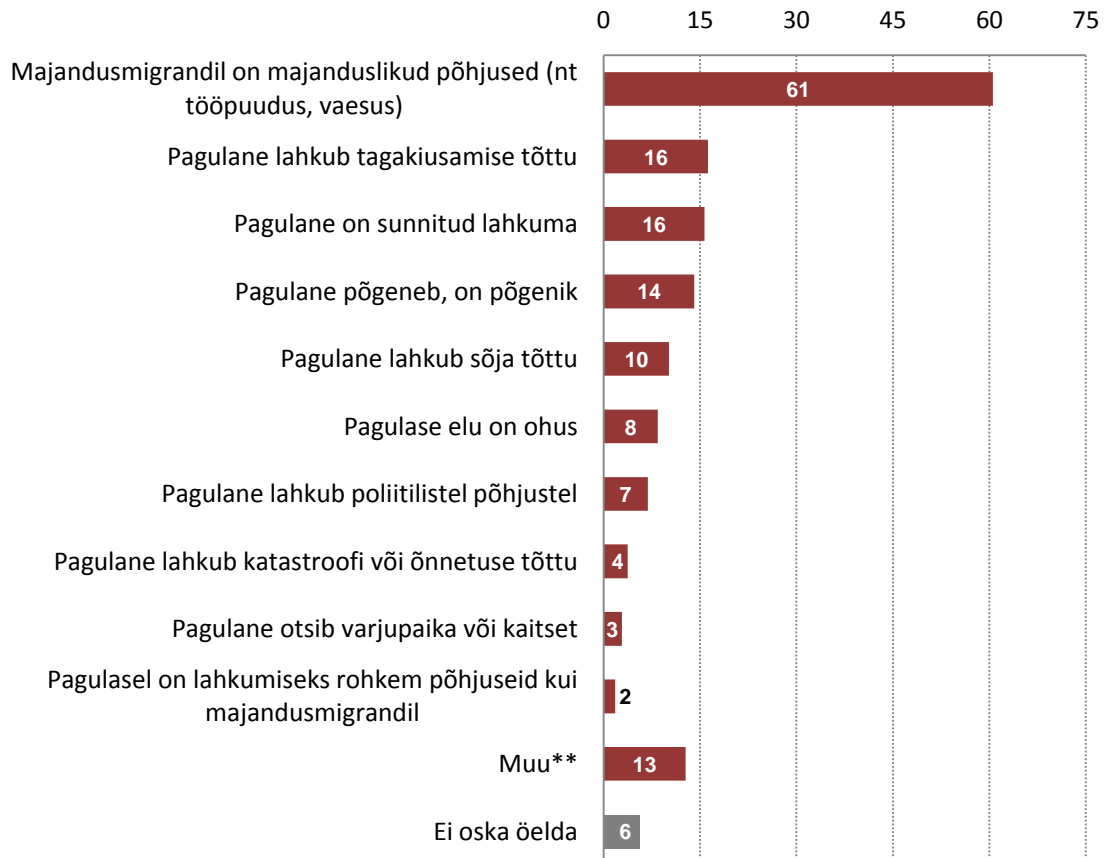
Joonis 9. Pagulase eristamine majandusmigrandist ja põgenikust (%; N = kõik vastajad)

Vastajail, kelle arvates pagulane erineb majandusmigrandist ja põgenikust, paluti neid erinevusi oma sõnadega selgitada. Antud vastused on ülevaatlikkuse huvides kodeeritud. **Pagulase ja majandusmigrandi erinevusi** kirjeldades keskendutakse üldjuhul kodumaalt lahkumise põhjustele (Joonis 10). Majandusmigrandil on majanduslikud põhjused (st lahkutakse kodumaal valitseva vaesuse või tööpuuduse tõttu, otsitakse paremat elu ja kõrgemat palka jõukamas riigis), aga pagulane lahkub tagakiusamise, sõja, poliitiliste põhjuste, katastroofi või muu asjaolu tõttu. Lisaks tuuakse

sageli välja olukorra erinevat tõsidust: pagulane on sunnitud lahkuma või koguni põgenema, aga majandusmigrant läheb vabatahtlikult; pagulase elu on ohus, aga majandusmigrandil mitte; pagulasel on lahkumiseks rohkem põhjuseid kui majandusmigrandil jne.

Joonis 10. Mille poolest pagulane erineb majandusmigrandist? (%; N = 501 vastajat, kelle arvates pagulane erineb millegi poolest majandusmigrandist)

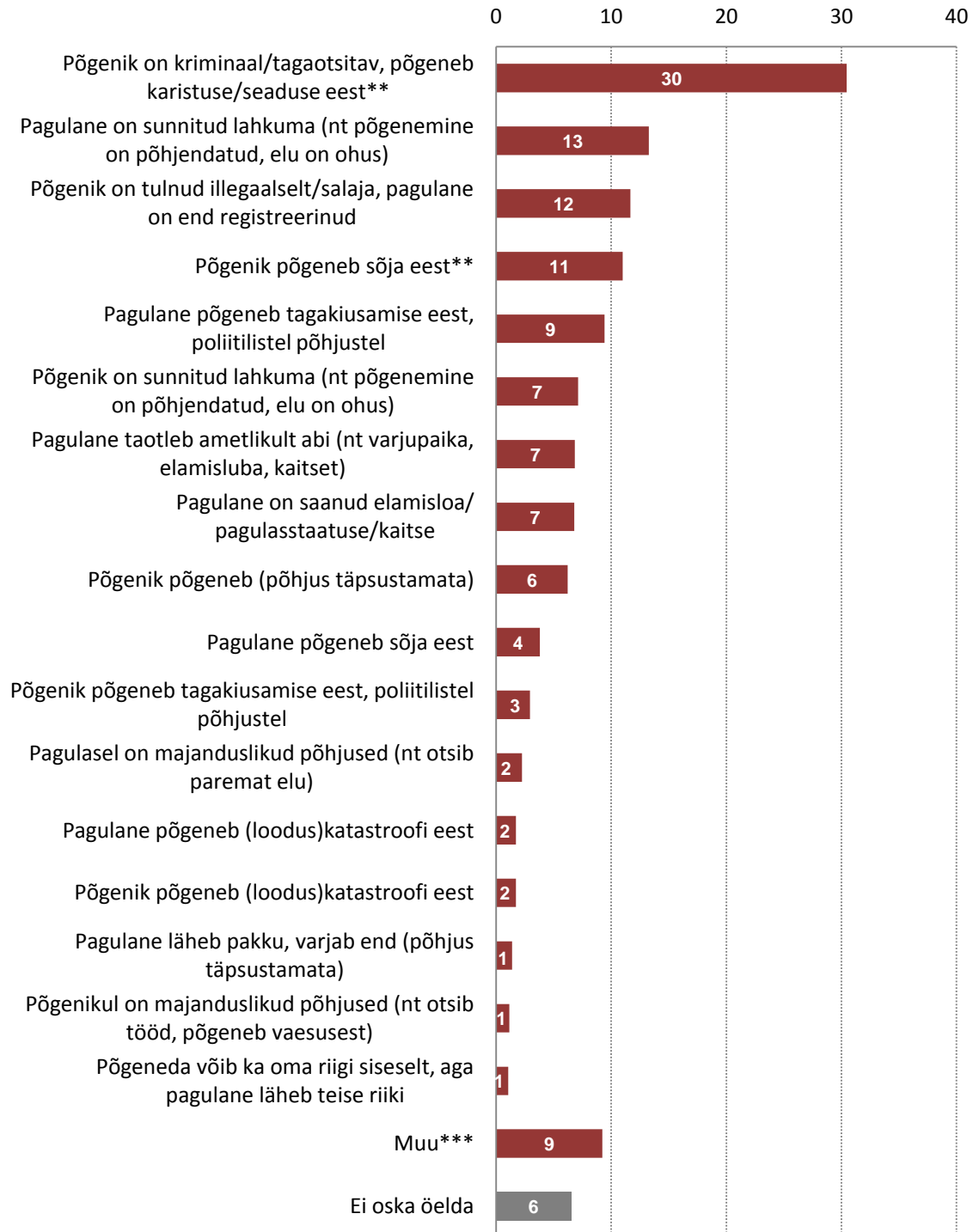

*Kuna iga vastaja poolt antud spontaanne vastus võis sisaldada mitut siin toodud määratlust, siis võib protsentide summa olla 100-st suurem.

** Muu: erinevad põhjused kodumaalt lahkumiseks, pagulane on saanud elamisloa, pagulane tuleb ajutiselt/jäädavalt elama, pagulane ei pruugi tahta tööd teha, majandusmigrant on paremal majanduslikul järjel, majandusmigrant on investor, majandusmigrant põgeneb oma kohustuste või karistuse eest, majandusmigrant elab kodumaal ja ainult töötab võõrsil jne.

Peamiseks asjaoluks, mille kaudu **pagulast ja põgenikku eristatakse**, on põgeniku kriminaalne või muul viisil paheline taust – iga kolmas vastaja (30%) leidis, et põgenik on tagaotsitav, kes põgeneb kas karistuse või seaduse eest (Joonis 11). Antud asjaolu mainisid eelkõige venekeelsed vastajad (vt selgitust jooniselt). Lisaks seostub põgenikuga illegaalselt või salaja riiki tulemine (12%), pagulast seevastu aga seostatakse ametliku abi, varjupaiga, elamisloa või kaitse taotlemise ning saamisega (kumbagi on maininud 7% vastanuist). Samas ilmneb vastajate selgitustest ka mitmeid asjaolusid, mida mõni seostab pagulasega ja mõni hoopis põgenikuga (nt lahkumine kui sundolukord, erinevad lahkumise põhjused nagu sõda, tagakiusamine, looduskatastroof või halvad majanduslikud olud).

Joonis 11. Mille poolest pagulane erineb põgenikust? (%; N = 418 vastajat, kelle arvates pagulane erineb millegi poolest põgenikust)

*Kuna iga vastaja poolt antud spontaanne vastus võis sisaldada mitut siin toodud määratlust, siis võib protsentide summa olla 100-st suurem.

** Mõiste „põgenik“ on ankeedis tõlgitud vene keelde kui „беглец“, mis tagasiõlles tähendab lisaks põgenikule ka jooksikut ja tagaetatavat. Venekeelsetel vastajatel seostuski sõna „põgenik“ kõige enam sellega, et inimene põgeneb vastutuse eest (kriminaalvastutuse, vanglakaristuse, aga ka näiteks alimentide maksmise eest). Erinevalt eestikeelsetest vastajatest ei seostunud sõna „põgenik“ muukeelsetele sõjaga, sest sõjapõgeniku kohta kasutatakse vene keeles pigem terminit sõjapagulane.

*** Muu: erinevad põhjused kodumaalt lahkumiseks, pagulane on riigist välja saadetud ja põgenik ise ära läinud, pagulane tuleb jäädavalt, põgenik ei saa kodumaale tagasi pöörduda, pagulastesse suhtutakse paremini jne.

Teadlikkust sotsiaaldemograafiliste tunnuste lõikes analüüsidest võib märgata mitmeid eripärasid. Eestlased on mõiste „varjupaigataotleja“ olemusest ja paguluse põhjustest teadlikumad kui mitte-eestlased, aga samas mitte-eestlased on paremini kursis, et pagulane erineb millegi poolest nii majandusmigrandist kui põgenikust. Sarnased eripärad ilmnevad ka elukoha alusel: maainimesed on teadlikumad varjupaigataotleja tähendusest ja paguluse põhjustest, aga hoopis tallinlased oskavad kõige sagedamini öelda, et pagulane erineb majandusmigrandist ja põgenikust. Vanuse osas ühest seost ei ilmne, aga mitmetel puhkudel kalduvad ülejäänutest madalama teadlikkusega silma jääma noorimad (alla 20-aastased) ja vanimad (60-74-aastased) vastajad. Meeste ja naiste teadlikkuses üldjuhul olulisi erinevusi ei esine – ainult „majandusmigrant“ tundub olevat termin, millega mehed on naistest mõnevõrra paremini kursis. Mida kõrgem on inimese haridustase, seda suurema tõenäosusega ta teab, et pagulane erineb millegi poolest majandusmigrandist ja põgenikust ning oskab leida varjupaigataotleja jaoks kõige täpsema definitsiooni. Paguluse põhjuste osas selgub uuringust, et kõrgharidusega inimesed üldjuhul ei pea vaesust ja tööpuudust paguluse põhjuseks, aga kõiki teisi asjaolusid (tagakiusamine, sõda, looduskatastroof) mainivad nad ülejäänutest sagedamini. Paremal majanduslikul järjel olevad inimesed, kelle netosissetulek ühe leibkonnaliikme kohta on üle 400 euro kuus, on varjupaigavaldkonnast teadlikumad kui madalama sissetulekuga vastajad.

1.2. Teadmised pagulaste ja varjupaigataotlejate hulga kohta

Uuringus osalejatel paluti hinnata, kui palju Eestis on praegu pagulasi ning kui palju Eestis esitati 2013. aastal varjupaigataotlusi. Küsitluses lähtuti 2014. aasta jaanuari lõpu seisuga kättesaadavast statistikast, mille kohaselt Eesti riik oli andnud pagulasstaatuse 47 välismaalasele. 2013. aastal esitati Eestile 97 varjupaigataotlust.

Suurem osa elanikest ei ole teadlikud, kui palju Eestis praegu pagulasi elab ja kui palju meile aasta jooksul varjupaigataotlusi esitatakse (Joonised 12-13; õiged vastused ringitatud). Pagulaste kohta on osanud 2014. aastal õige suurusjärgu nimetada 20% ja varjupaigataotluste kohta 25% uuringus osalenutest. Siinset pagulaste arvu kaldutakse eelkõige ülehindama, varjupaigataotluste arvu aga alahindama.

Kui kaht uuringulainet omavahel võrrelda, siis selgub, et elanike üldine teadlikkustase ei ole võrreldes 2010. aastaga oluliselt muutunud, aga hinnangutes esineb siiski teatud eripärasid. Pagulaste arvu on hinnatud mõlemal korral küllaltki sarnaselt: 23%³⁷ vastajaist on Eestis elavate pagulaste hulka alahinnanud, 17-20% on nimetanud õige suurusjärgu ja 37-40% on siinset pagulaste hulka ülehinnanud. Aasta jooksul esitatavate varjupaigataotluste arvu, mis on võrreldes 2010. aastaga oluliselt suurenenud, kaldutakse varasemast sagedamini alahindama: 2010. aasta uuringus nimetati tegelikust suuremat ja tegelikust väiksemat taotluste arvu enam-vähem võrdselt (28% alahindas ja 24% ülehindas), aga tänava eelkõige alahinnatakse 2013. aastal esitatud varjupaigataotluste arvu (38% alahindab ja 20% ülehindab).

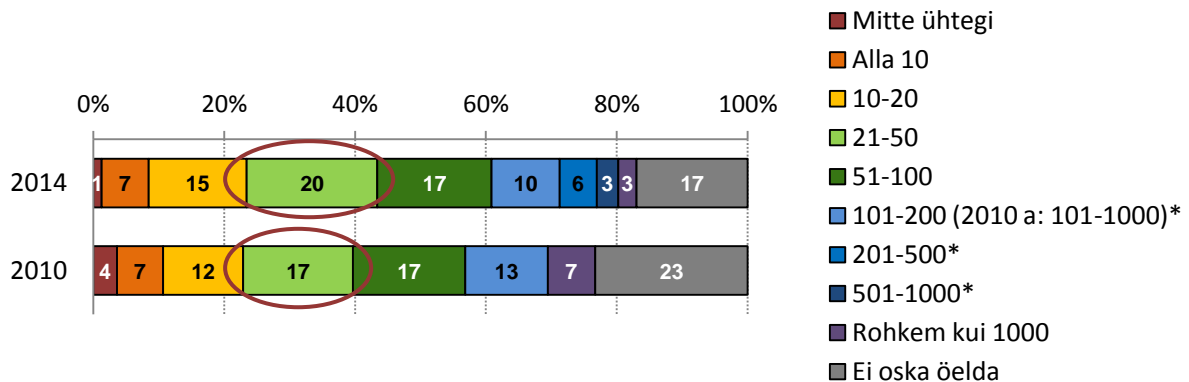
Eestlased teavad õiget pagulaste ja varjupaigataotlejate suurusjärku sagedamini kui mitte-eestlased – eriti torkab see silma varjupaigataotluste arvu osas, kus õigesti vastab 29% eestlastest ja 18% muude

³⁷ Siin ja edaspidi on mitme alamgrupi näitajaid kokku liites võetud aluseks ümardamata andmed, sest see tagab andmete täpsema esitamise. Viimane võib aga tingida olukorra, kus kokku liidetud koondarv ja graafikul olevate täisarvuni ümardatud alamgruppide summa erinevad protsendi võrra.

Eesti elanike teadlikkus ja hoiakud pagulasküsimustes 2014

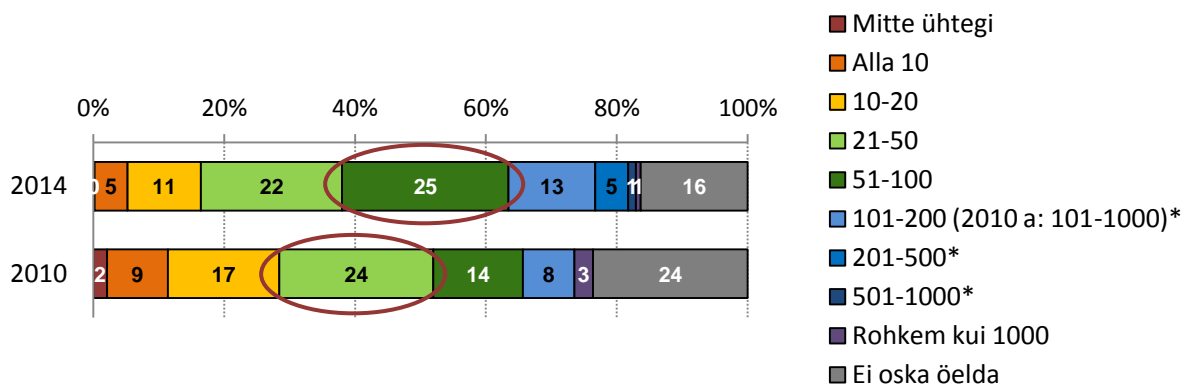
rahvuste esindajatest. Sarnaselt 2010. aastale ilmneb ka tänavu, et eestlased kipuvad Eestis elavate pagulaste ja varjupaigataotlejate arvu ülehindama ning mitte-eestlased alahindama. Muude peamiste taustatunnuste (sugu, vanus, haridus) ning elanike teadlikkuse vahel ei ilmnenud tänavuse uuringu tulemuste põhjal olulist seost.

Joonis 12. Pagulaseks nimetatakse võõras riigis viibivat välismaalast, kes kardab kodumaal tagakiusamist, kelle kartus on objektiivsete asjaoludega põhjendatud ja kelle puhul tagakiusamine on seotud rassi, rahvuse, usu, ühiskondlikusse rühmitusse kuulumise või tema poliitiliste veendumustega. Pagulasele on antud elamisluba selles riigis, kus ta kaitse sai. Mis Te arvate, kui palju pagulasi praegu Eestis elab? (%; N = kõik vastajad)

* Võrreldes 2010. aasta uuringuga on skaalat muudetud. Varasem kategooria „101-1000“ on jagatud kolmeks, sest pagulaste ja varjupaigataotlejate arv on suurenenud ning seetõttu algne skaala ei võimaldaks elanike teadlikkust enam täpselt hinnata.

Joonis 13. Varjupaigataotlejaks loetakse välismaalast, kes on võõras riigis esitanud varjupaigataotluse, et saada rahvusvahelist kaitset, kuid tema taotluse suhtes pole veel otsust tehtud, see tähendab, et talle ei ole väljastatud elamisluba. Mis Te arvate, kui palju varjupaigataotlusi 2013. aastal Eestis esitati? ** (%; N = kõik vastajad)

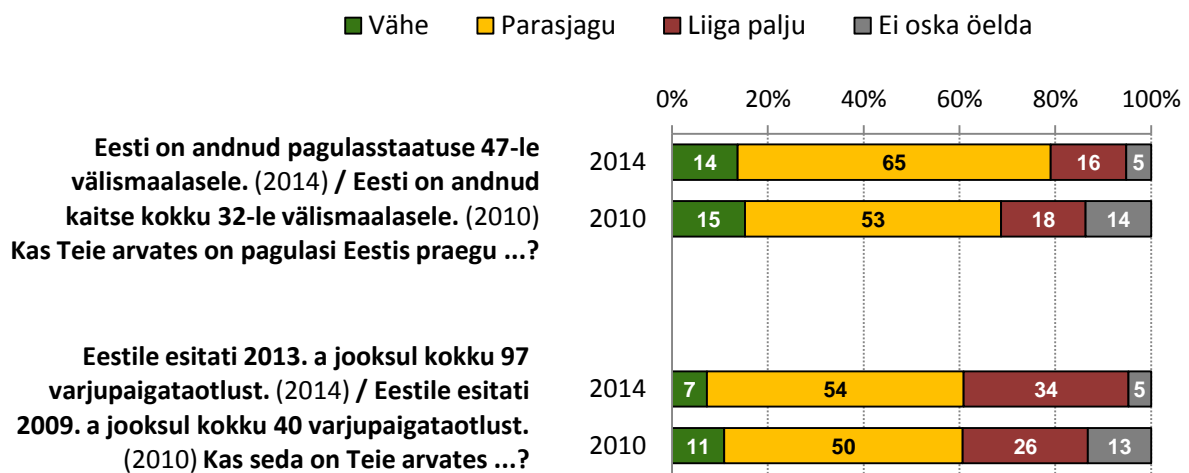

* Võrreldes 2010. aasta uuringuga on skaalat muudetud. Varasem kategooria „101-1000“ on jagatud kolmeks, sest pagulaste ja varjupaigataotlejate arv on suurenenud ning seetõttu algne skaala ei võimaldaks elanike teadlikkust enam täpselt hinnata.

** 2010. aasta uuringus küsiti 2009. aastal esitatud varjupaigataotluste arvu kohta.

Järgnevalt öeldi vastajaile, kui suur on tegelik Eestis elavate pagulaste ja mullune varjupaigataotlejate arv, ning paluti hinnata, kas neid on vähe, parasjagu või liiga palju. Umbes **2/3 uuringus osalenutest peab praegu Eestis elavate pagulaste hulka parajaks**; 2013. aastal esitatud **varjupaigataotluste osas on sama meelt veidi enam kui pooled (54%)** (Joonis 14). Võrreldes eelmise uuringulainega on hoiakutes toimunud mitmeid muutuseid. 2010. aastal, mil mulluseid varjupaigataotlusi oli praegusest üle kahe korra vähem, pidas taotluste hulka liiga suureks 26% uuringus osalenutest, tänavu aga ütleb iga kolmas inimene (34%), et 97 varjupaigataotlust on ühe aasta kohta liiga palju. Kuigi ka pagulaste koguarv on viimaste aastate jooksul mõnevõrra suurenenud, hindavad vastajad praegust pagulaste arvu varasemast sagedamini parajaks (65% varasema 53% asemel). Mõlemad muutused tulenevad suuresti selle arvelt, et vähenenud on nende elanike osakaal, kes ei oska hinnangut anda.

Joonis 14. Elanike hinnang pagulaste ja varjupaigataotlejate hulgale (%; N = kõik vastajad)

Nii praegust pagulaste arvu kui ka mullust varjupaigataotluste arvu liiga suureks pidavaid vastajaid on keskmisest rohkem järgmistes elanikkonnagruppides: 60-74-aastased, eesti rahvusest, maapiirkonnas elavad, põhi- või keskkaridusega ning madalama sissetulekuga inimesed.

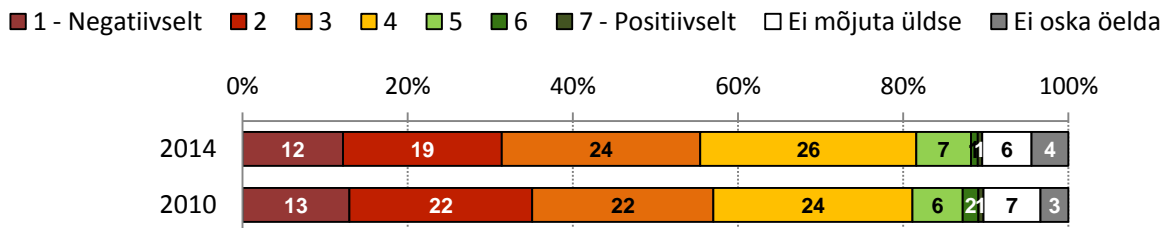
2. Elanike hoiakud pagulasküsimustes

Teine peatükk annab ülevaate Eesti elanike hoiakutest ja nende muutumisest võrreldes 2010. aasta uuringuga: kuidas pagulaste vastuvõtmisse suhtutakse, milliseid mõjusid nende sisserändega seostatakse, millist varjupaiga- ja pagulaspoliitikat Eesti riigilt oodatakse, kuidas sisserände põhjus, sisserändaja päritolu ja muud tegurid mõjutavad hoiakuid, milliseid kohustusi Eesti riigil nähakse seoses pagulaste ja varjupaigataotlejate vastu võtmisega, kuidas ollakse ise valmis nende integreerimisel osalema, kuivõrd erakonna suhtumine sisserändesse mõjutab valimistel elanike hääletusotsust.

2.1. Pagulaste sissereände mõjud Eestile

Sarnaselt 2010. aasta uuringule arvab valdav osa elanikest endiselt, et **pagulaste sissereanne mõjutab Eesti olukorda pigem negatiivselt** (Joonis 15). Negatiivse hinnangu annavad mõjule rohkem kui pooled vastajad (55%; 2010. aastal 57%), positiivselt hindajaid on aga ainult 8% (2010. aastal 9%). Pagulaste sissereände mõjusid näevad keskmisest negatiivsemana Kirde-Eestis elavad (66%), muust rahvusest (66%), keskmise sissetulekuga (61% neist, kel on sissetulek ühe leibkonnaliikme kohta 201-400 eurot kuus), üle 40-aastased (59%), kesk- või keskeriharidusega (59%) ja naissoost vastajad (59%).

Joonis 15. Kas pagulaste sissereanne teistest riikidest mõjutab Eesti olukorda Teie meelest positiivselt või negatiivselt? Palun andke oma vastus 7-pallilisel skaalal, kus 1 tähendab, et pagulaste sissereanne mõjutab Eesti olukorda üldiselt negatiivselt, ja 7, et pagulaste sissereanne mõjutab Eesti olukorda üldiselt positiivselt. (%; N = kõik vastajad)

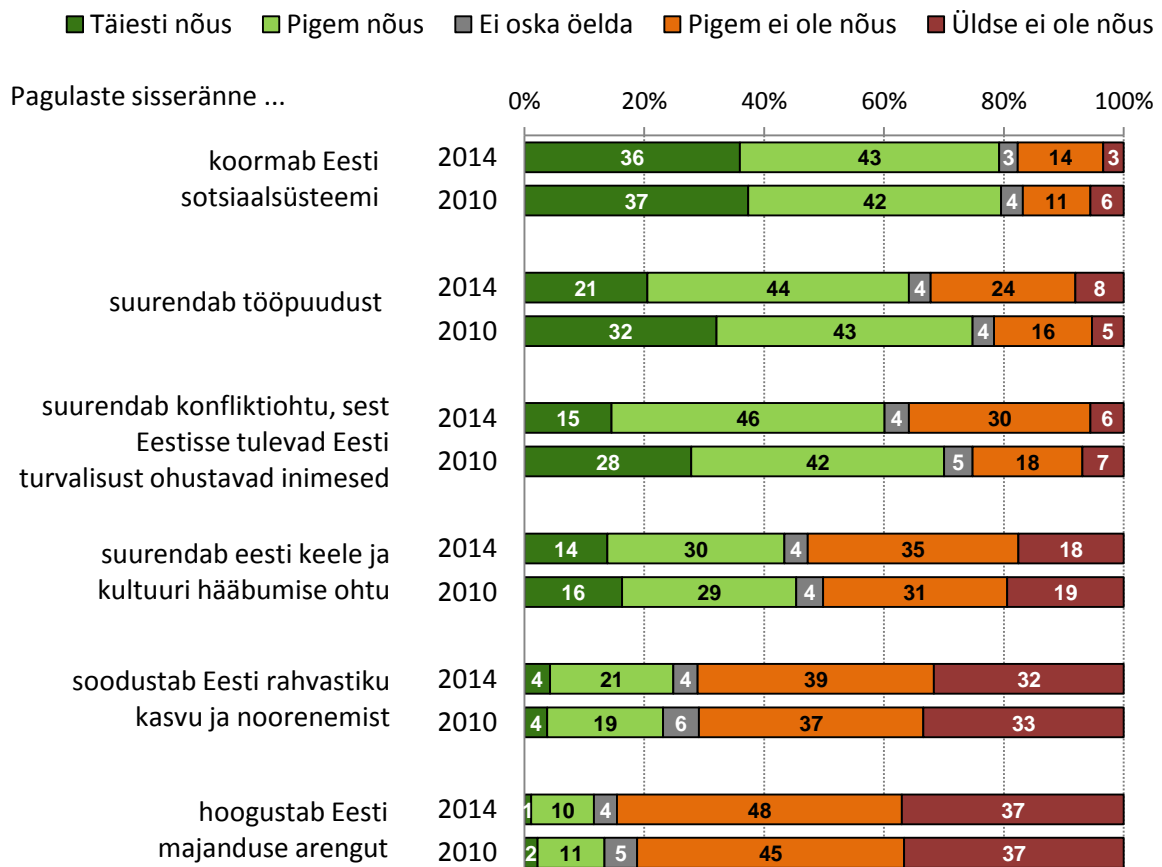
Negatiivset üldhinnangut soodustavad elanike seas levivad arvamused, et **pagulaste sissereanne koormab Eesti sotsiaalsüsteemi** (väitega nõustujaid 79%) ning suurendab siinset tööpuudust (64%) ja konfliktiohtu (60%) (Joonis 16). Ohtu eesti keele ja kultuuri hääbumisele tunnetatakse mõnevõrra vähem (43%). Oluliselt harvemini aga nähakse pagulaste sissereände positiivseid mõjusid: 25% elanike arvates soodustab sissereanne Eesti rahvastiku kasvu ja noorenemist ning ainult 12% arvates hoogustab siinset majandusarengut. Võrreldes 2010. aasta uuringuga, mis toimus majanduslikult väga keerulisel ajaperioodil, kardavad inimesed vähem tööpuuduse ja konfliktiohu suurenemist (väidetega nõustujate osakaal on langenud 10-11 protsendipunkti võrra). Kõiki teisi pagulaste sissereändega kaasnevaid mõjusid hinnatakse enam-vähem samal viisil kui nelja aasta eest.

Tulemusi rahvuse lõikes vaadeldes selgub, et võrreldes eelmise uuringulainega on toimunud mitmeid muutuseid. 2010. aastal nõustusid eestlased tugevamini negatiivset mõju käsitlevate väidetega (eriti Eesti sotsiaalsüsteemi koormamise, eesti keele ja kultuuri hääbumise ohu ning konfliktiohu suurendamisega), mitte-eestlased aga positiivsete väidetega (eriti Eesti rahvastiku kasvu ja noorenemise soodustamisega). Käesoleva uuringu põhjal nii ühesuunalisi tendentse enam ei ilmne: muust rahvusest inimesed pelgavad eestlastest oluliselt sagedamini tööpuuduse suurenemist (81% vs 56%) ja mõnevõrra enam ka Eesti sotsiaalsüsteemi koormamist (83% vs 77%); eestlased seevastu muretsevad rohkem eesti keele ja kultuuri hääbumise pärast (48% vs 33%) ning tunnetavad suuremat konfliktiohtu (63% vs 53%). Eesti majandusarengu hoogustamisse usuvad samuti eestlased mõnevõrra enam kui muust rahvusest vastajad (vastavalt 14% ja 7%).

Vanemad inimesed kardavad pagulaste sissereände negatiivseid mõjusid rohkem kui noored – eriti ilmneb see sotsiaalsüsteemi koormamisele ja konfliktiohu suurendamisele antud hinnangutest.

Halvemal majanduslikul järjel olevad elanikud kalduvad samuti keskmisest enam pelgama pagulaste sissetuleku negatiivseid mõjusid, eriti sissetulekuga kaasnevat suuremat tööpuudust. Haridustaseme osas nii ühesed seosed ei ilmne. Mida kõrgema haridusega inimestega on tegu, seda vähem kardetakse tööpuuduse suurenemise ning eesti keele ja kultuuri hääbumise pärast. Madala haridusega inimesed seevastu usuvad keskmisest rohkem pagulaste sissetuleku positiivsetesse mõjudesse ning mainivad harvemini sotsiaalsüsteemi koormamist. Naised on meestest veidi sagedamini mures pagulaste tõttu suureneva tööpuuduse ning eesti keele ja kultuuri hääbumisohu pärast.

Joonis 16. Järgmiseks loen Teile ette mõned väited selle kohta, mida vahel pagulaste sissetulekuga seostatakse. Öelge palun iga väite kohta, kas Te olete sellega täiesti nõus, pigem nõus, pigem ei ole nõus või üldse ei ole nõus. (%; N = kõik vastajad)

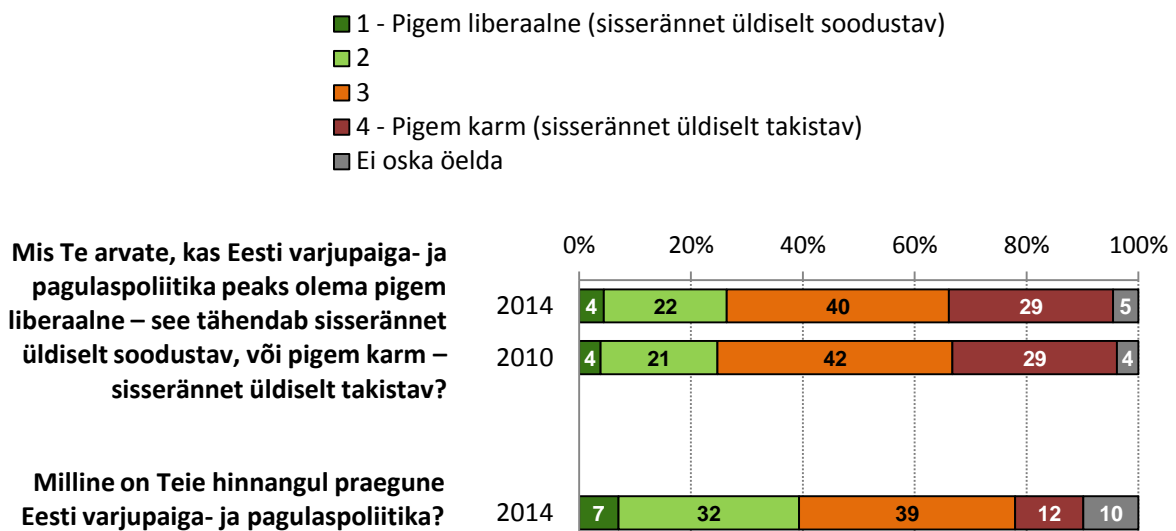
2.2. Eesti varjupaiga- ja pagulaspoliitika olemus

Ootused Eesti varjupaiga- ja pagulaspoliitikale ei ole võrreldes 2010. aastaga muutunud (Joonis 17). Suur osa Eesti elanikest (69%) leiab, et **siinne varjupaiga- ja pagulaspoliitika peaks olema pigem karm ehk sissetulekut üldiselt takistav**. Sissetulekut üldiselt soodustavat ehk liberaalset poliitikat eelistab neljandik inimestest (26%; 2010. aastal 25%). Liberaalse poliitika pooldajaid on keskmisest enam muust rahvusest (38%; eestlastest 21%), noorte (35% alla 30-aastastest) ja Põhja-Eestis elavate (33%) inimeste hulgas.

Käesolev uuring sisaldas uut küsimust, kus vastajail paluti pärast oma ootuste välja ütlemist ka hinnata, milline on praegune Eesti varjupaiga- ja pagulaspoliitika. Siinkohal jagunevad arvamused võrdsemalt: **pigem liberaalseks hindab praegust poliitikat 39% ja pigem karmiks 51%** uuringus osalenutest. Need samad elanikkonnagrupid, kes kalduvad riigilt ootama liberaalsemat varjupaiga- ja pagulaspoliitikat (st muust rahvusest, alla 30-aastased ja Põhja-Eestis elavad inimesed), hindavad ka praegust poliitikat keskmisest liberaalsemaks. Lisaks neile paistavad eraldi silma 60-74-aastased vastajad, kelle puhul on ootustes ja praeguse olukorra hinnangutes kõige suurem lahknevus: neist 43% peab praegust poliitikat liberaalseks, aga tegelikult ootab riigilt liberaalset poliitikat ainult 22%.

Seega võib uuringu tulemuste põhjal kokkuvõttes öelda, et Eesti elanikud peavad praegust varjupaiga- ja pagulaspoliitikat pigem karmiks kui liberaalseks, aga sooviksid tegelikult senisest veelgi karmimat ehk sisserännet üldiselt takistavat poliitikat.

Joonis 17. Ootused Eesti varjupaiga- ja pagulaspoliitikale ning hinnangud praegusele tegelikule olukorrale (%; N = kõik vastajad)

2.3. Suhtumine pagulaste Eestisse vastu võtmisse ja muu abi osutamisse

Pigem karmi varjupaiga- ja pagulaspoliitika eelistamise taustal on mõistetav, et suurema osa elanike arvates **ei peaks Eesti riik solidaarsuse huvides vastu võtma mõne teise Euroopa Liidu liikmesriigi poolt rahvusvahelise kaitse saanud pagulasi ega kolmandate riikide pagulaslaagrites asuvaid isikuid** (Joonis 18). Kolmandatest riikidest pärit isikute ümberasustamisele ollakse mõnevõrra enam vastu kui Euroopa Liidu pagulastele (vastuolijaid leidub vastavalt 82% ja 75%). Võrreldes 2010. aasta uuringuga on pagulaste vastu võtmist soosivate elanike osakaal veelgi vähenenud – Euroopa Liidu pagulaste osas 23%-lt 18%-ni ja kolmandate riikide pagulaslaagrites asuvate isikute osas 19%-lt 13%-ni. Seega elanike hoiakud langevad ühte Eesti riigi otsusega mitte osaleda rahvusvahelise kaitse saajate ümberasustamise ja Euroopa Liidu sisese ümberpaigutamise programmides³⁸.

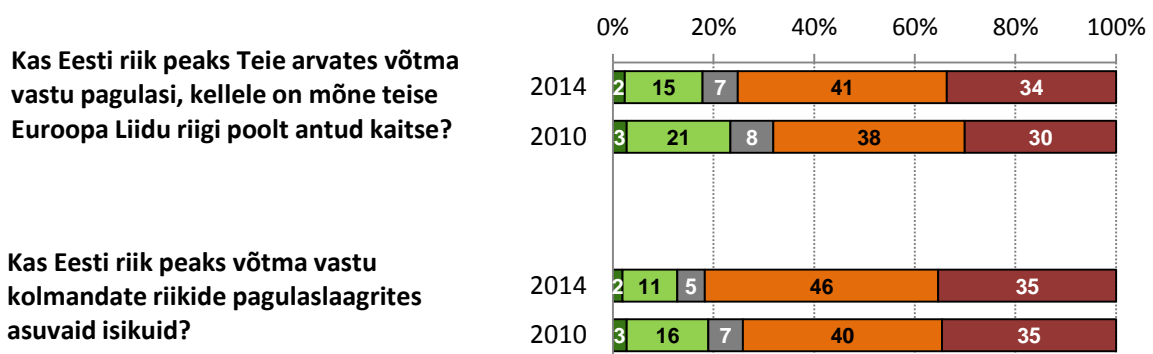
³⁸ Vabariigi Valitsus võttis vastava otsuse vastu aastal 2009 (vt täpsemalt lk 4 käesolevas aruandes).

Nii Euroopa Liidu kui kolmandate riikide pagulaste vastu võtmise suhtes on kõige negatiivsemalt meelestatud Kesk-Eestis elavad, üle 40-aastased ja eesti rahvusest vastajad, kelle hulgas esineb kõige rohkem arvamust, et mitte kumbagi liiki isikuid kindlasti ei tuleks Eestisse vastu võtta. Euroopa Liidu pagulaste Eestisse ümberpaigutamist soosivad keskmisest enam alla 30-aastased, mitte-eestlased ja Põhja-Eestis (eelkõige Tallinnas) elavad inimesed. Kolmandate riikide pagulaslaagrites asuvate isikute vastu võtmist pooldavad kõige rohkem alla 20-aastased põhiharidusega vastajad.

Joonis 18. Suhtumine teise Euroopa Liidu riigi poolt kaitse saanud pagulaste ja väljaspool Euroopa Liitu pagulaslaagrites elavate isikute vastu võtmisse (%; N = kõik vastajad)

■ Jah, kindlasti peaks ■ Jah, pigem peaks ■ Ei oska öelda ■ Ei, pigem ei peaks ■ Ei, kindlasti ei peaks

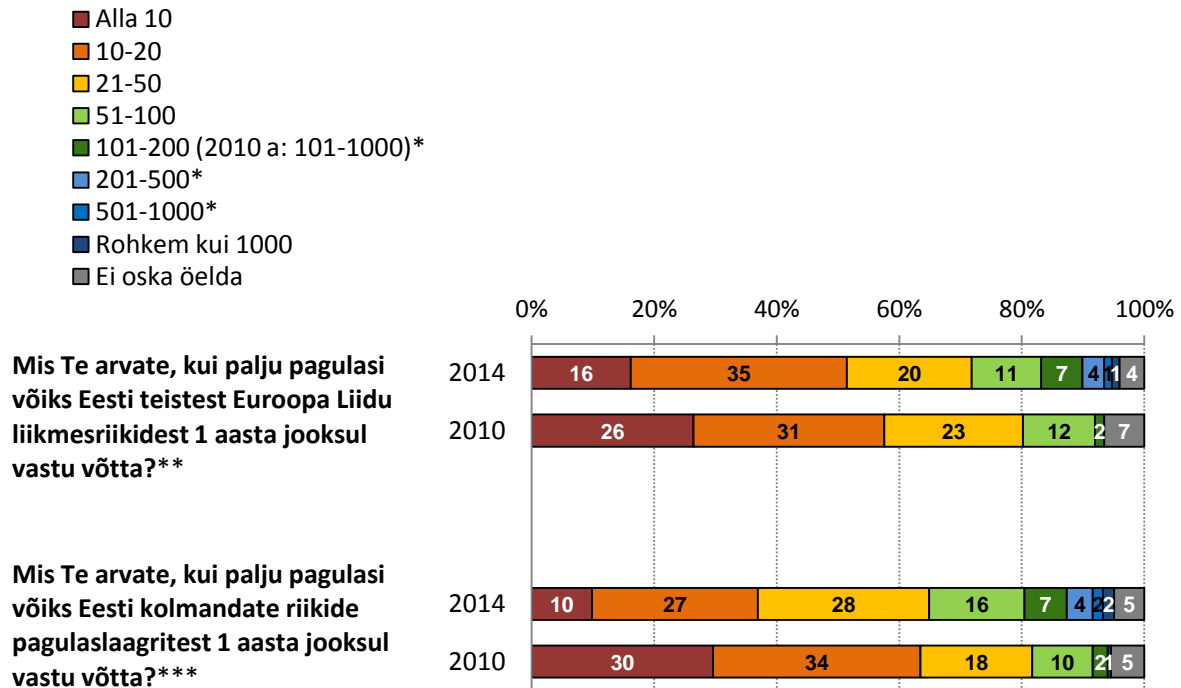

Pagulaste vastu võtmist soosivail elanikel paluti hinnata, kui palju pagulasi võiks Eesti riik ühe aasta jooksul Euroopa Liidust ja mujalt pagulaslaagritest vastu võtta. Kuigi eelnevalt selgus, et üldine valmisolek pagulasi vastu võtta on madalam kui aastal 2010, on elanikud tänavuses uuringus olnud valmis Eestisse lubama arvuliselt rohkem inimesi (Joonis 19). Eelkõige on vähenenud nende vastajate hulk, kelle arvates võib aastas vastu võtta kuni 10 pagulast, ning suurenenud nende hulk, kes lubaksid Eestisse üle 100 pagulase aastas. Muutus võib olla osaliselt tingitud hindamiskaala muutmisest – kuna tänavuses uuringus oli varasem kategooria „101-1000“ jagatud kolmeks eraldi kategooriaks, siis see võis avaldada mõju vastajate hinnangutele ja soodustada suuremaarvuliste variantide eelistamist.

2010. aastal olid vastajad valmis võtma Euroopa Liidu pagulasi vastu veidi suuremas koguses kui kolmandate riikide pagulaslaagrites elavaid isikuid, aga nüüd on olukord pigem vastupidine. Euroopa Liidust aasta jooksul vastu võetavate pagulaste arv peaks iga teise vastaja (51%) arvates jääma alla 20 inimese, kolmandate riikide puhul aga on sama meelt veidi üle kolmandiku vastajatest (37%). Taolise väikse hulga pagulaste vastuvõtmist eelistavad eelkõige muust rahvusest, põhi- või keskharidusega vastajad. Elukoha lõikes analüüsidest sõltuvad inimeste hinnangud vastu võetavate isikute praegusest staatusest: Euroopa Liidu piires nimetavad väikest vastu võetavate pagulaste hulka kõige enam tallinlased, kolmandatest riikidest tulevate isikute korral aga hoopis maapiirkondade elanikud. Väga suurt vastu võetavate isikute hulka (st üle 100 inimese aastas) seevastu soosivad keskmisest sagedamini eestlased ja mehed; Euroopa Liidu pagulastest kõneldes lisanduvad neile ka

kõrgharidusega vastajad ning kolmandate riikide pagulaslaagrite elanikest kõneldes alla 50-aastased inimesed.

Joonis 19. Sobiv aasta jooksul vastu võetavate pagulaste hulk (%) (N = vastajad, kelle arvates Eesti riik peaks pagulasi vastu võtma)

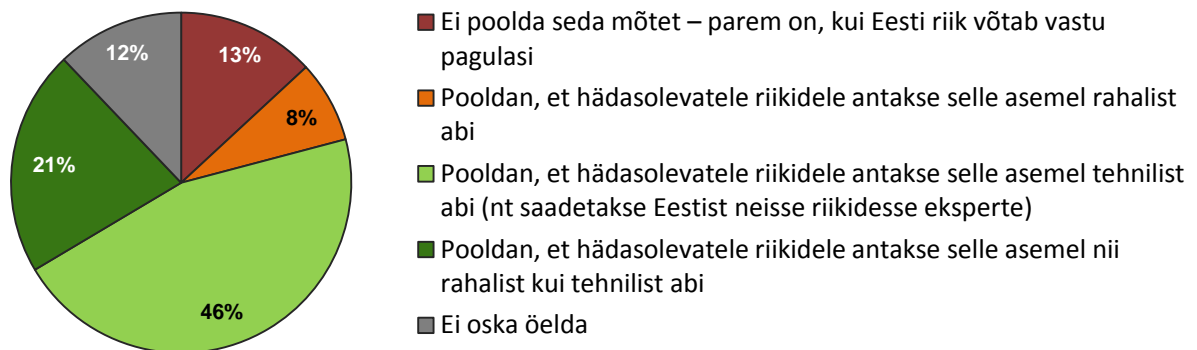
* Võrreldes 2010. aasta uuringuga on skaalat muudetud – varasem kategooria „101-1000“ on jagatud kolmeks.

** Vastasid need inimesed, kelle arvates Eesti riik peaks võtma vastu pagulasi, kellele on mõne teise Euroopa Liidu riigi poolt antud kaitse (2014. aastal N=179; 2010. aastal N=236).

*** Vastasid need inimesed, kelle arvates Eesti riik peaks võtma vastu kolmandate riikide pagulaslaagrites asuvaid isikuid (2014. aastal N=128; 2010. aastal N=192).

3/4 elanikest pooldab, et Eesti pakuks pagulaste vastu võtmise asemel hädasolevatele riikidele hoopis muud laadi abi: 46% vastajate arvates võiks Eesti pakkuda neile tehnilist abi, 8% arvates rahalist abi ja 21% arvates nii tehnilist kui rahalist abi (Joonis 20). Vaid 13% inimestest eelistab pagulaste vastu võtmist, mitte aga selle asemel hädasolevatele riikidele rahalise ja/või tehnilise abi osutamist. Pagulaste vastu võtmise asemel eelistavad muu abi osutamist eelkõige keskmise sissetulekuga vastajad (st need, kel on sissetulek ühe leibkonnaliikme kohta 201-400 eurot kuus). Ülejäänud sotsiaaldemograafiliste tunnuste lõikes ei ilmne uuringust olulisi erinevusi.

Joonis 20. Kuidas Te suhtuksite sellesse, kui pagulaste vastu võtmise asemel Eesti pakuks hädasolevatele riikidele hoopis rahalist või tehnilist abi? (%; N = kõik vastajad)

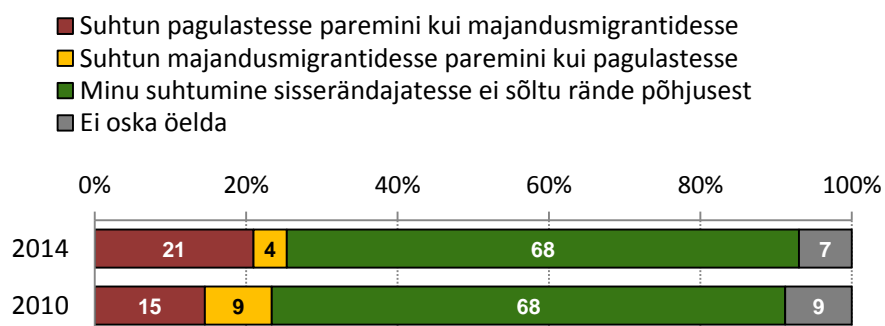

2.4. Sisserändajatesse suhtumist mõjutavad tegurid

Inimeste isiklikku suhtumist pagulastesse ja teistesse sisserändajatesse uuriti lähtuvalt mitmetest erinevatest aspektidest: rände põhjus, sisserändaja päritolu ja oletatav kokkupuutesituatsioon. Lisaks oli eesmärgiks välja selgitada, millised asjaolud häirivad lähedal viibivate võõramaalaste puhul kõige enam.

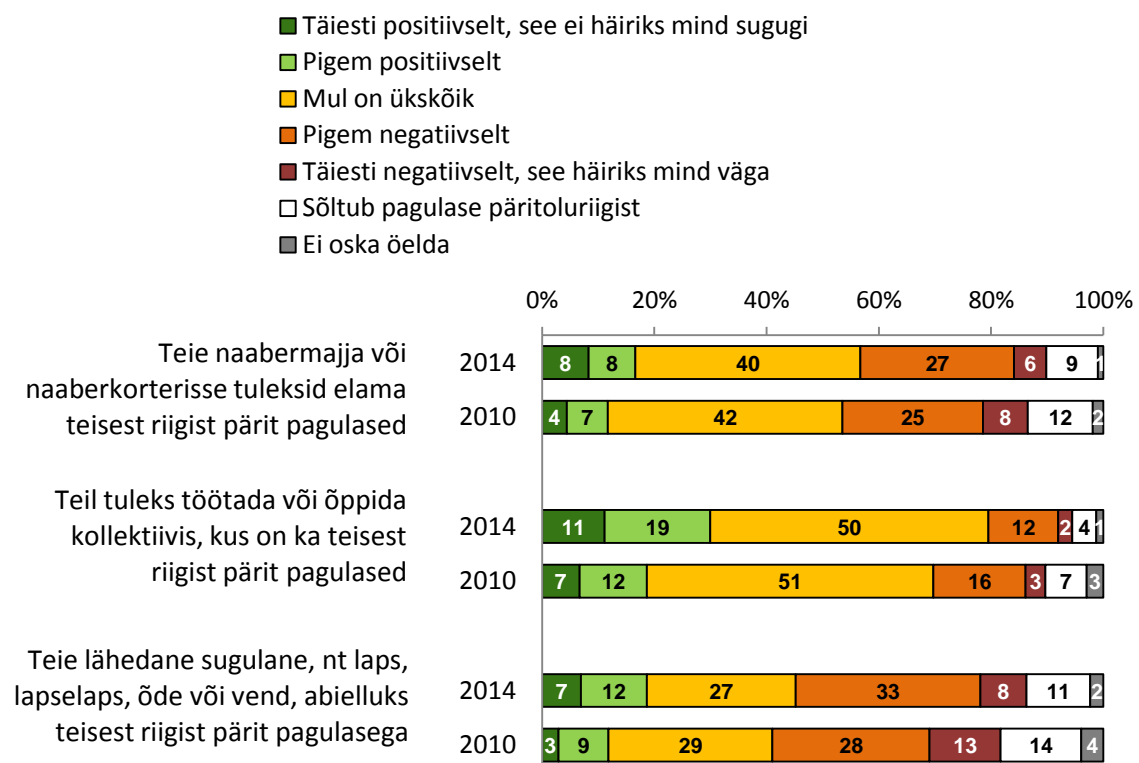
Rände põhjus ei mõjuta enamasti (68% juhtudest) elanike suhtumist sisserändajatesse (Joonis 21). Samas ütleb siiski iga viies inimene (21%), et suhtub pagulastesse paremini kui majandusmigrantidesse. Vastupidist olukorda ilmneb uuringust oluliselt harvemini – vaid 4% vastajaist suhtub majandusmigrantidesse paremini kui pagulastesse. 2010. aastal esines pagulaste soosimist mõnevõrra vähem ja majandusmigrantide soosimist rohkem kui tänavu. Pagulastesse kalduvad majandusmigrantidega võrreldes paremini suhtuma eelkõige Tallinnas elavad, kõrgharidusega, üle 40-aastased, töötavad ja paremal majanduslikul järjel olevad inimesed. Rände põhjus mõjutab eestlaste suhtumist sisserändajatesse mõnevõrra rohkem kui muude rahvuste esindajatel (vastavalt 66% ja 72% ei mõjuta kummaski suunas).

Joonis 21. Nagu juba eelnevalt juttu oli, siis on olemas tagakiusukartusel põhinev sisseränne ehk pagulus ja sisseränne majanduslikel põhjustel. Kuidas mõjutab rände põhjus Teie suhtumist Eestisse tulevatesse sisserändajatesse? (%; N = kõik vastajad)

Analüüsimeks, kuivõrd **kokkupuute lähedus** võib mõjutada inimeste hoiakuid pagulaste suhtes, paluti vastajail hinnata, kuidas nad suhtuksid, kui peaksid pagulasega kokku puutuma kas naabruses elades, töö- või koolikaaslasena või perekondlike sidemete kaudu. Tulemustest selgub, et inimeste suhtumine pagulastesse on sõltuvalt kokkupuute olemusest mõnevõrra erinev – mida lähedasemat kokkupuudet inimesel palutakse hinnata, seda rohkemaid vastajaid pagulaste kohalolek häiriks (Joonis 22). Samas kollektiivis töötamise või õppimise puhul esineb positiivset suhtumist rohkem kui negatiivset, aga lähedased perekondlikud suhted pagulasega ja naabruses elamine seevastu oleksid vastajaile pigem häirivad olukorrad. Lähedase sugulase abiellumisse pagulasega suhtuks negatiivselt 41% vastanuist, pagulasest naaber häiriks 33% ja pagulasest töö- või koolikaaslane 15% vastajatest³⁹. Võrreldes 2010. aasta uuringuga on positiivse suhtumise osakaal suurenenud – antud tendents ilmneb kõige enam samas kollektiivis töötamisel ja õppimisel. Sarnaselt eelmisele uuringule suhtuvad ka tänava paljud vastanuist (samasse kollektiivi kuulumise korral suisa pooled) pagulaste lähedusse ükskõikselt, st ei positiivselt ega negatiivselt.

Joonis 22. Kuidas Te suhtuksite järgmistesse pagulastega seotud olukordadesse? (%; N = kõik vastajad)

Sotsiaaldemograafiliste tunnuste lõikes tulemusi analüüsid selgub, et hoiakud on kõige tugevamalt seotud inimese vanusega. Pagulastest naabrid häiriks üle 40-aastaseid inimesi oluliselt rohkem kui nooremaid. Pagulasega samas kollektiivis töötamine või õppimine häiriks kõige vähem 20- ja 30-

³⁹ Varasemad Eestis läbi viidud uuringud näitavad, et samas töökollektiivis töötamise osas on ka rahvuspõhiselt olemas avatud hoiak etnilise päritolu suhtes. 2011. aasta Integratsiooni monitooringu andmetel suhtub vähem kui 1/3 eestlastest negatiivselt teisest rahvusest inimesega samas töökollektiivis töötamise.

ndates eluaastates inimesi. Perekondlike sidemete osas ilmneb samuti selge seos vanuse ja hoiakute vahel – mida vanemate inimestega on tegemist, seda negatiivsemalt suhtusid nad lähisugulase abiellumisse teisest riigist pärit pagulasega. Rahvuse alusel selgub, et eestlastel on keskmisest sagedamini välja kujunenud kas positiivne või negatiivne suhtumine uuringus vaadeldud kokkupuutesituatsioonidesse, muust rahvusest inimesed aga on sagedamini kas ükskõiksed või ütlevad, et nende suhtumine sõltuks pagulase päritoluriigist. Hariduse lõikes on tulemused kohati vastakad: pagulastega samas kollektiivis töötamine või õppimine häiriks kõrgharidusega inimesi vähem kui madalama haridusega vastajaid, aga lähisugulase abiellumisse pagulasega suhtusid kõige negatiivsemalt just kõrgema haridusega inimesed. Sarnane tendents ilmneb ka majandusliku olukorra osas: kõrge sissetulekuga inimesed suhtuvad pagulastest kolleegidesse keskmisest positiivsemalt, aga pagulastest pereliikmetesse keskmisest negatiivsemalt. Meeste ja naiste hoiakutes siinkohal olulisi erinevusi ei esine.

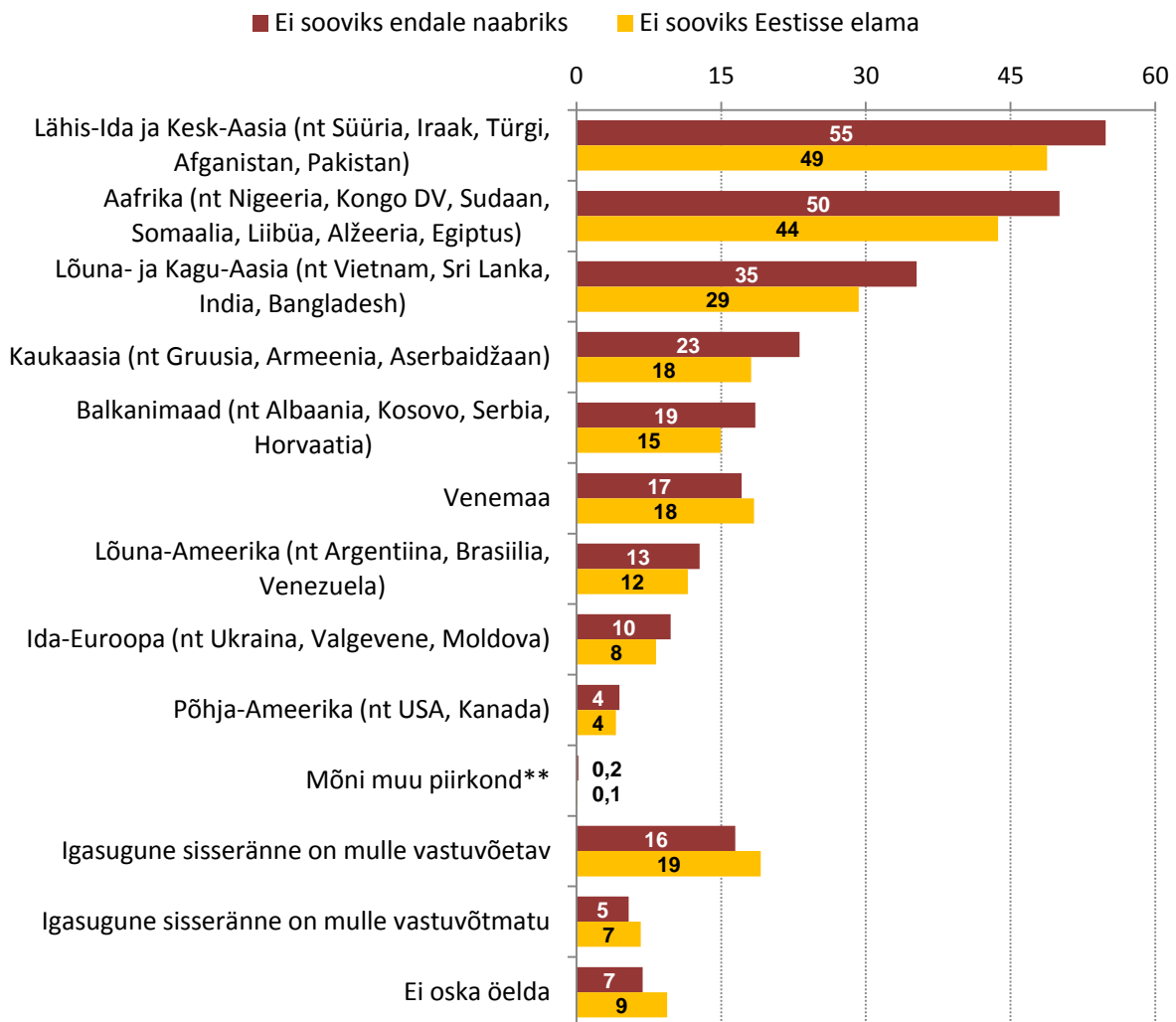
Vastajail paluti lähtuvalt kahest aspektist hinnata **erinevaid maailma piirkondi**: millise päritoluga inimesi nad ei sooviks endale naabriks ja milliseid ei sooviks Eestisse elama. Kuna piirkondade loetelu on võrreldes 2010. aastaga oluliselt muudetud, siis ei ole võimalik tänavusi tulemusi eelmise uuringulainega otseselt võrrelda. Küll aga saab mõlema uuringulaine põhjal välja tuua kaks sarnasust: 1) väljajoonistuv piirkondlik muster on riigi ja oma naabruskonna puhul üldjoontes samasugune; 2) oma naabrite suhtes ollakse endiselt valivamad ja seetõttu nimetatakse mittesoovitavatena mõnevõrra rohkem piirkondi kui riigi tasandil (Joonis 23).

Kõige vähem soovitakse nii endale naabriks kui üldse Eestisse elama Lähis-Idast ja Kesk-Aasiast ning Aafrikast pärit inimesi. Neile piirkondadele järgnevad Lõuna- ja Kagu-Aasia, Kaukaasia, Balkanimaad ning Venemaa⁴⁰. Kõige harvemini mainitakse ebasoovitavatena Põhja-Ameerikast pärit inimesi. Lisaks teatud piirkondadest pärit sisserände vastastele leidub ka neid, kelle jaoks igasugune sisseränne on kas vastuvõetav (16-19%) või vastupidi hoopis vastuvõetamatu (5-7%). Keskmisest tolerantsemalt suhtuvad igasugusesse sisserändesse alla 30-aastased, mitte-eestlased, mehed ja Põhja-Eestis elavad inimesed.

Eestlased on muust rahvusest inimestest sagedamini vastu Venemaalt, Ida-Euroopast ja Balkanimaadest tulevatele isikutele. Mitte-eestlased aga ei soovi siia sagedamini Lõuna- ja Kagu-Aasia, Kaukaasia ning Aafrika päritolu isikuid. Vanuse alusel vaadeldes eristuvad ülejäänud piirkondadest Venemaa ja Ida-Euroopa, sest sealt tulevatele isikutele on kõige enam vastu alla 30-aastased, kes üldjuhul mainivad teisi piirkondi vanematest inimestest märksa harvemini. Ida-Euroopat kalduvad keskmisest enam nimetama ka meessoost vastajad, kes üldiselt suhtuvad sisserändesse naistest veidi soosivamalt. Kõrgharidusega inimesi häirivad Aafrikast ning Lähis-Idast ja Kesk-Aasiast pärit isikud rohkem kui madalama haridustasemega vastajaid, aga Venemaalt ja Kaukaasiast pärit pagulaste korral on olukord vastupidine. Elukohatüübi alusel ilmneb, et maainimesed mainivad Venemaalt pärit isikuid märksa sagedamini mittesoovitavatena kui linnades elavad vastajad, aga samas Aafrikast, Lõuna- ja Kagu-Aasiast ning Kaukaasiast pärit isikutesse suhtuvad maapiirkondade elanikud keskmisest soosivamalt.

⁴⁰ Suur osa Eestis rahvusvahelise kaitse saanud inimestest pärineb neist piirkondadest (vt joonis 3, lk 6).

Joonis 23. Millistest nendest piirkondadest pärit inimesi Te ei sooviks endale naabriks/Eestisse elama? (%; N = kõik vastajad)

*Kuna iga vastaja võis anda mitu vastust, siis võib protsentide summa olla 100-st suurem.

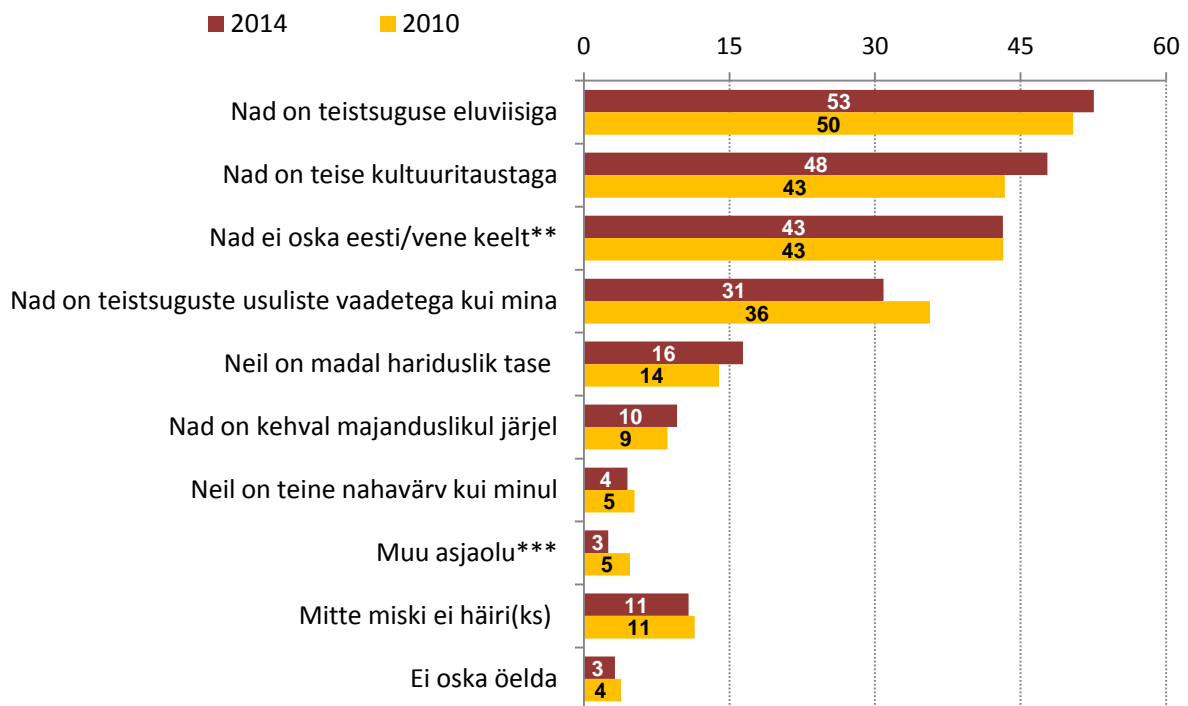
**Mõni muu piirkond: Gröönimaa, Soome

Sarnaselt 2010. aasta uuringule peetakse teistest riikidest pärit naabrite juures **kõige häirivamateks asjaoludeks** teistsugust eluviisi, teist kultuuritausta, siinse keele mittevaldamist ja teistsuguseid usulisi vaateid (Joonis 24). Märksa harvemini mainitakse mujalt pärit inimeste puhul häiriva tegurina nende madalat haridustaset, kehva majanduslikku järge, teistsugust nahavärvi või muid asjaolusid. Umbes iga kümnes inimene (11%) leiab, et teda ei häiri(ks) teisest riigist pärit naabrite juures miski. Sel viisil arvajaid on keskmisest mõnevõrra rohkem mitte-eestlaste (19%; eestlastest 7%), 20-29-aastaste (17%), linnainimeste (13%; maal 6%) ja meeste (13%; naistest 8%) hulgas.

Analüüsid, millised asjaolud üht või teist laadi inimesi rohkem häirivad, selgub, et teistsugune eluviis ja kultuuritaust häiriks keskmisest sagedamini vanemaid, kõrgharidusega, naissoost ja linnades (eelkõige Tallinnas) elavaid vastajaid. Tõsiasi, et teistest riikidest pärit naabrid ei pruugi vallata siinset keelt, suhtuvad kõige negatiivsemalt 15-19-aastased (68%), maapiirkonnas elavad (60%; linnaelanikest 36%), madalama haridusega inimesed (põhihariduse korral 60%, kõrghariduse

korral 25%), eestlased (54%; muust rahvusest inimestest 20%) ning halvemal majanduslikul järjel olevad vastajad (48% neist, kel on sissetulek ühe leibkonnaliikme kohta kuni 300 eurot kuus). Erinevused usulistes vaadetes on häirivamad vanematele, kõrgema haridusega, naissoost ja eesti rahvusest inimestele. Mida kõrgem on inimese enda haridustase, seda enam teda kipub häirima teistest riikidest pärit naabrite madal hariduslik tase. Kehval majanduslikul järjel olevad naabrid häiriksid eelkõige mitte-eestlasi, keskmise sissetulekuga ja linnades elavaid inimesi.

Joonis 24. Millised asjaolud häiriksid/häirivad Teid teistest riikidest pärit naabrite juures kõige enam? (%; N = kõik vastajad)

* Kuna iga vastaja võis anda kuni 3 vastust, siis võib protsentide summa olla 100-st suurem.

** Eestikeelses ankeedis oli väide eesti keele ja venekeelses ankeedis vene keele kohta.

*** Muu asjaolu: ei arvesta teiste naabritega, halvad elukombed, töötahte puudumine, ei austa Eesti riiki ja eestlasi, agressiivsus, ettearvamatus, seotus riigivastaste/venemeelsete inimestega, terrorismioht, palju lapsi jne.

2.5. Pagulaste integreerimine Eesti ühiskonda

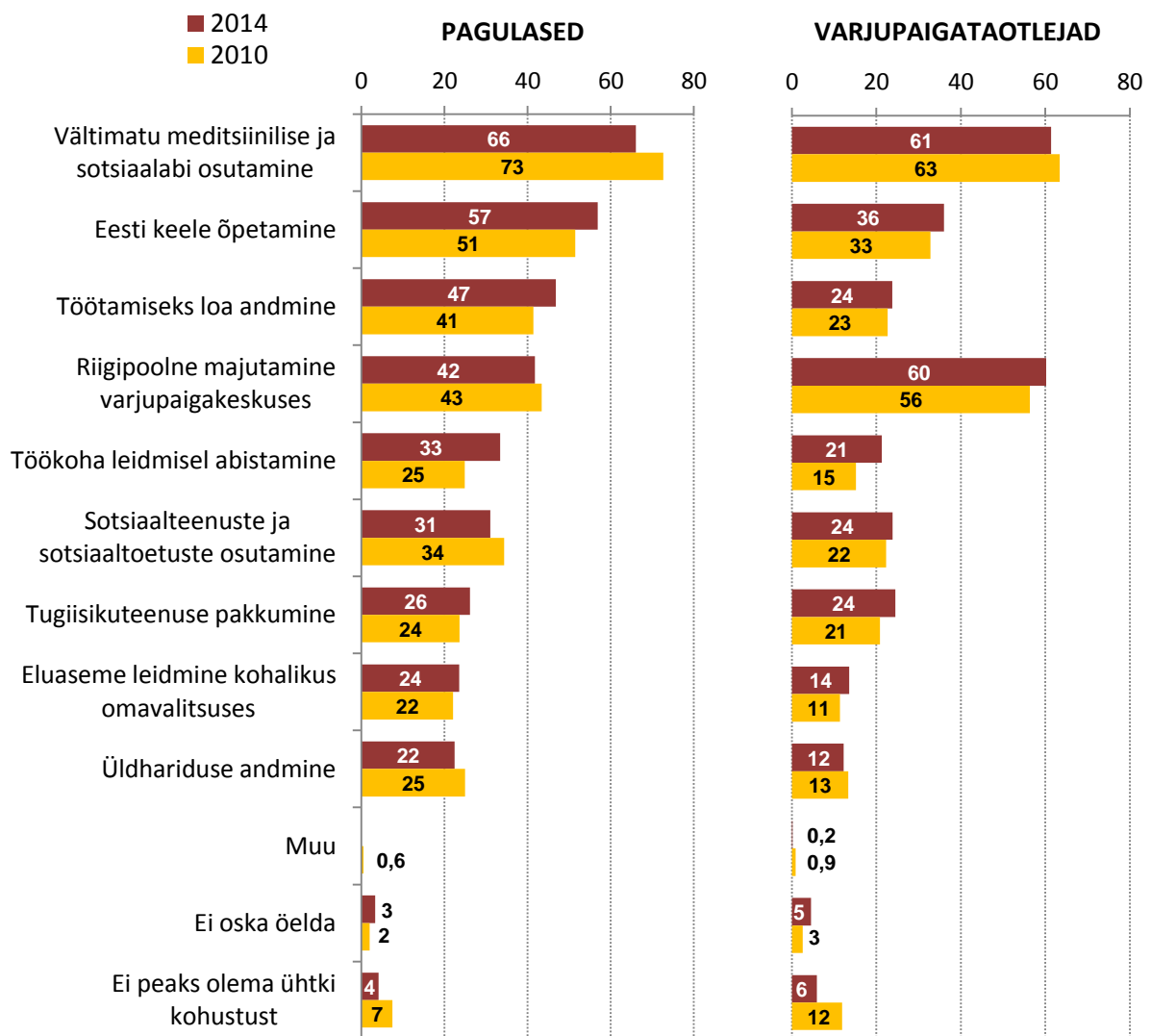
Eesti riik osutab varjupaigataotlejatele ja rahvusvahelise kaitse saanud isikutele (sh pagulastele) võrdlemisi paljusid erinevat liiki teenuseid, mis on õiguslikult reguleeritud välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seaduses (vt teenuste tutvustust peatükist „Varjupaigataotlejatele ja rahvusvahelise kaitse saanud isikutele osutatavad teenused“, lk 7 käesolevas aruandes).

Uuringu tulemustest selgub sarnaselt 2010. aastale, et inimeste arvates peaks **Eesti riigil olema pagulaste ees rohkem kohustusi kui varjupaigataotlejate ees** (Joonis 25). Taoline suhtumine on arusaadav, sest riik on andnud pagulasele juba kaitse ja seega võtnud endale suurema vastutuse.

Eesti elanike teadlikkus ja hoiakud pagulasküsimustes 2014

Kõige sagedamini peetakse riigi kohustuseks vältimatu meditsiinilise ja sotsiaalabi osutamist – pagulaste puhul peab seda vajalikuks 66% ja varjupaigataotlejate puhul 61% vastajatest. Rohkem kui pooled vastanuist arvavad ka, et riigil lasub kohustus majutada varjupaigataotlejaid varjupaigakeskuses (60%) ja õpetada pagulastele eesti keelt (57%). Töölase abi osutamist peetakse riigi kohustuseks mõnevõrra sagedamini kui eelmises uuringulaines: tänavu mainib pagulastele tööloa andmist 47% ja nende abistamist töökoha leidmisel 33% vastanuist. Pagulastele sotsiaalteenuste osutamist ja sotsiaaltoetuste maksmist peab vajalikuks kolmandik inimestest (31%). Ülejäänud pagulasi abistavad tegevused nagu tugiisikuteenuse pakkumine, eluaseme leidmine kohalikus omavalitsuses ja üldhariduse andmine on vajalikud ainult neljandiku vastajate arvates. Võrreldes 2010. aastaga on vähenenud nende elanike osakaal, kelle arvates riigil ei peaks olema pagulaste ega varjupaigataotlejate ees mingeid kohustusi – tänavu on seda meelt vaid 4-6% vastajaist.

Joonis 25. Millised kohustused peaksid Eesti riigil olema seoses pagulaste/varjupaigataotlejate vastuvõtmisega? (%; N = kõik vastajad)

*Kuna iga vastaja võis anda kummalegi küsimusele mitu vastust, siis võib protsentide summa olla 100-st suurem.

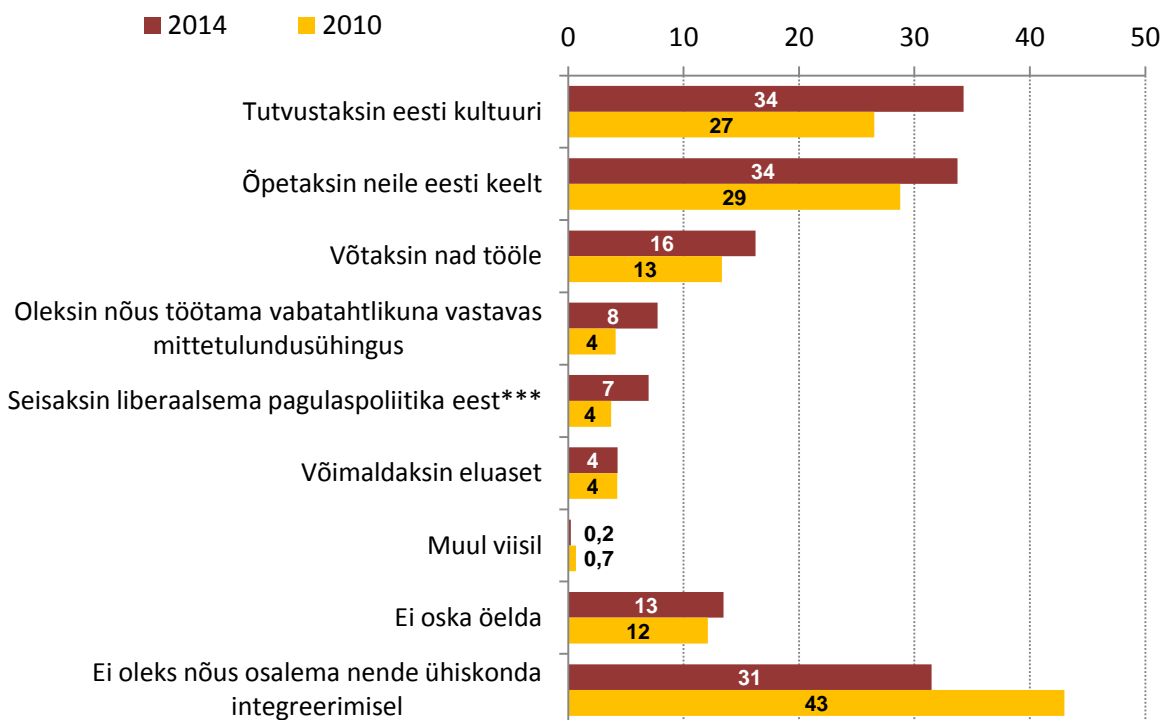

Eesti elanike teadlikkus ja hoiakud pagulasküsimustes 2014

Taustatunnuste alusel võrreldes ilmneb, et kõrgharidusega ja heal majanduslikul järjel olevad inimesed leiavad keskmisest märksa sagedamini, et riigil peaks olema varjupaigataotlejate ja pagulaste ees erinevaid kohustusi. Ka mitte-eestlased, 15-19- ja 30-39-aastased ning linnades elavad inimesed on omistanud riigile keskmisest mõnevõrra enam kohustusi. Eestlaste ja mitte-eestlaste arusaamad sellest, millised kohustused Eesti riigil peaksid olema, on küllaltki erinevad. Pagulaste osas näiteks mainivad eestlased oluliselt rohkem tugiisikuteenuse pakkumist (32% vs 13%) ja eesti keele õpetamist (61% vs 49%), mitte-eestlased aga sotsiaalteenuste ja -toetuste osutamist (51% vs 22%), vältimatu abi osutamist (73% vs 63%) ning omavalitsuses eluaseme leidmist (32% vs 20%).

Elanike valmisolek pagulaste integreerimisel osaleda on võrreldes 2010. aasta uuringuga tõusnud (Joonis 26). 2010. aastal ei olnud 43% vastajaist nõus mingil viisil pagulaste ühiskonda integreerimisel osalema, tänavu aga on antud näitaja 31%. Kui neile veel juurde lisada vastuse võlgu jäänud inimesed, siis võib järeldada, et rohkem kui pooled (55%) Eesti elanikud oleksid valmis osalema pagulaste integreerimisel ühiskonda. Valdavalt panustaksid nad eesti kultuuri tutvustamise (34% mainib seda ühe osalusviisina), eesti keele õpetamise (34%) või vähemal määral ka pagulaste tööle võtmise kaudu (16%). Lisaks leidub neidki, kes oleksid nõus töötama vabatahtlikuna vastavas MTÜ-s, seisaksid liberaalsema pagulaspoliitika eest või võimaldaksid pagulasele eluaset.

Joonis 26. Kuidas oleksite Teie valmis osalema pagulaste integreerimisel Eesti ühiskonda, et nad siin paremini hakkama saaksid ja sulanduksid?*** (%; N = kõik vastajad)

*Kuna iga vastaja võis anda mitu vastust, siis võib protsentide summa olla 100-st suurem.

** Küsimuse sõnastust on võrreldes 2010. aasta uuringuga täiendatud (2010: „Kuidas oleksite Teie valmis osalema pagulaste integreerimisel Eesti ühiskonda?“).

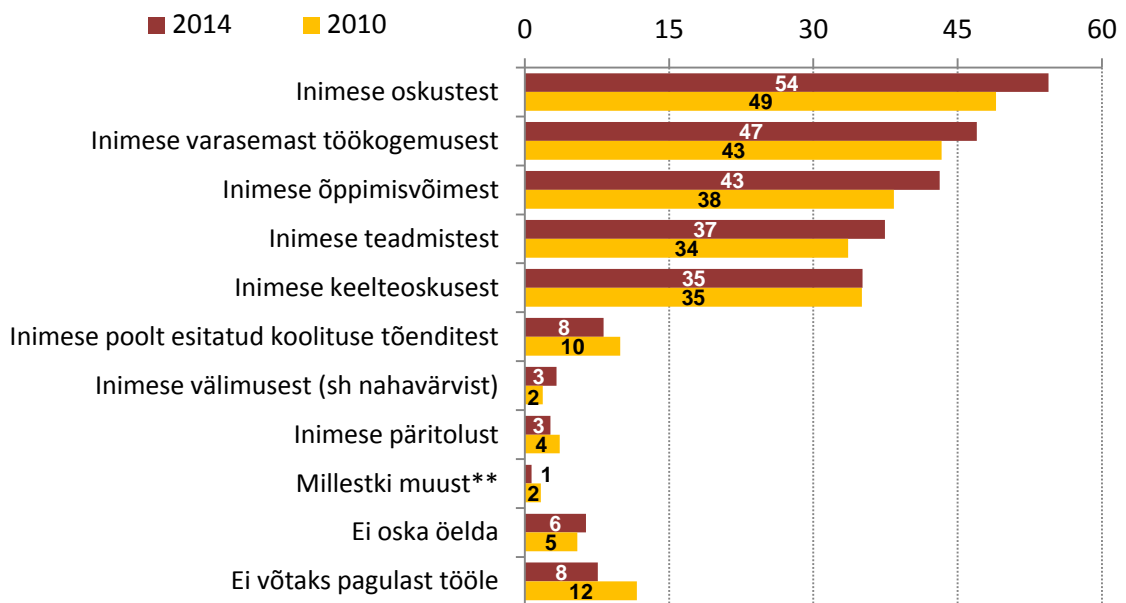
*** Vastusevariandi sõnastust on võrreldes 2010. aasta uuringuga muudetud (2010: „Nõuaksin liberaalsemat pagulaspoliitikat“).

Uuringu kohaselt on kõige enam valmis pagulaste ühiskonda integreerimisse panustama eestlased, noored (eriti vanuserühm 15-19), maapiirkondades elavad ja heal majanduslikul järjel olevad inimesed. Kõige suuremad erinevused ilmnevad just rahvuse alusel: eestlastest ei oleks nõus mingil viisil integreerimises osalema 23%, muust rahvusest vastajatest aga koguni pooled (50%). Eestlased oleksid märksa rohkem valmis õpetama eesti keelt ja tutvustama siinset kultuuri ning soostuksid mitte-eestlastest mõnevõrra enam ka vabatahtlikuna mõnes vastavas organisatsioonis töötama.

Praktikas on Eesti elanike vabatahtlik tegevus varjupaigataotlejate ja rahvusvahelise kaitse saajate (sh pagulaste) jaoks saanud hoogu viimastel aastatel erinevate projektide raames, eeskätt vabatahtlike tugiisikute näol, kes aitavad varjupaigataotlejaid igapäevamuredega toimetulekul, pakuvad psühholoogilist tuge, aitavad transpordi ja eesti keele tõlkega⁴¹. Rahvusvahelise kaitse saanud isikuid (sh pagulasi) abistatakse töö- ja elukoha otsingutel, dokumentide vormistamisel, eesti keele tõlke osas, perekondade taasühendamisel jms.

Uuringus osalenud inimesed lähtuksid **pagulase tööle võtmisel** enda sõnul ennekõike tema oskustest (mainitud 54% juhtudest), varasemast töökogemusest (47%), õppimisvõimest (43%), teadmistest (37%) ja keelteoskusest (35%) (Joonis 27). Sarnane pilt ilmnes ka 2010. aasta uuringust. Pagulast enamikust teistest töölesoovijatest eristavad tunnused nagu tema välimus ja päritolu ei ole vastajate hinnangul esmatähtsad. Välimusest lähtuksid pagulase tööle võtmisel eelkõige mitte-eestlased (10%; eestlastest alla 1%), seejuures naised sagedamini kui mehed. Vastajatest 8% ei võtaks pagulast üldse tööle, sõltumata tema omadustest. Kõige enam leidub taolise suhtumisega inimesi vanimate uuringus osalejate ehk 60-74-aastaste hulgas (10%), kõige vähem aga noorimate seas (4% vanuserühmast 15-19).

Joonis 27. Oletagem, et Te olete mõne ettevõtte juht või omanik – või kui Te seda olete, siis lähtuge, palun, oma praegusest positsioonist. Millest Te pagulase tööle võtmisel esmalt lähtuksite? (%; N = kõik vastajad)

*Kuna iga vastaja võis anda kuni 3 vastust, siis võib protsentide summa olla 100-st suurem.

** Muu: inimese suhtumine, töötahe, motivatsioon, isikuomadused, kellegi teise soovitusel jne.

⁴¹ Täpsemalt vt MTÜ Pagulasabi <http://www.pagulasabi.ee/projektid>

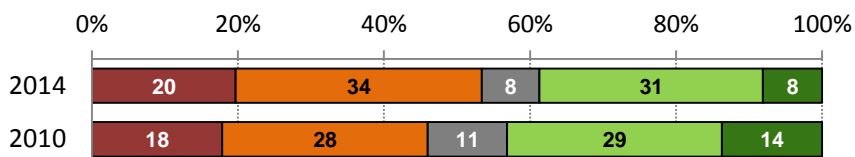
Rahvuse alusel uuringu tulemusi võrreldes ilmneb, et kui eestlastele on kõige tähtsamad inimese oskused, siis teiste rahvuste esindajatele hoopis pagulase varasem töökogemus. Veel väärtustavad eestlased keskmisest enam õppimisvõimet ja keelteoskust, mitte-eestlased aga pagulase poolt esitatavaid koolituste tõendeid. Kõrgharidusega inimesed peavad enamikku uuringus esile kerkinud omadustest (sh nii oskused, töökogemus, õppimisvõime kui teadmised) veidi olulisemaks kui madalama haridustasemega vastajad. Ainsaks erandiks on pagulase keelteoskus, mida väärtustavad eelkõige just madalama haridusega inimesed. Esinevad ka mõningad soolised eripärad: üldised oskused on meeste hinnangul mõnevõrra olulisemad kui naiste arvates, aga keelteoskuse puhul kaldub olukord olema pigem vastupidine.

2.6. Erakonna suhtumine sisserändesse kui elanike hääletusotsust mõjutav tegur

Kuigi inimesed valdavalt teavad, millist varjupaiga- ja pagulaspoliitikat nemad isiklikult eelistavad ning kuidas pagulastesse suhtuvad, leiab üle poole uuringus osalenuist (53%), et konkreetse erakonna või isiku suhtumine sisserändesse ei ole Riigikogu või kohaliku omavalitsuse valimistel hääletamisotsust langetades nende jaoks oluline (Joonis 28). Erakonna või isiku suhtumist sisserändesse peab oma valikut tehes oluliseks 39% Eesti elanikest, mida on mõnevõrra isegi vähem kui 2010. aastal (tollal 43%). Antud teematikat peavad hääletusotsuse tegemisel keskmisest olulisemaks üle 40-aastased inimesed.

Joonis 28. Kui Te valite, kelle poolt Riigikogu või kohaliku omavalitsuse valimistel hääletada, siis kuivõrd oluline on Teie jaoks konkreetse erakonna või isiku suhtumine sisserändesse?* (%; N = kõik vastajad)

■ Ei ole üldse oluline ■ Pigem ei ole oluline ■ Ei oska öelda ■ Pigem on oluline ■ On väga oluline

*2010. aasta uuringus kasutati termini „sisseränne“ asemel samatähenduslikku võõrsõna „immigratsioon“.

3. Elanike senised kokkupuuted teemaga ja teabevajadus tulevikus

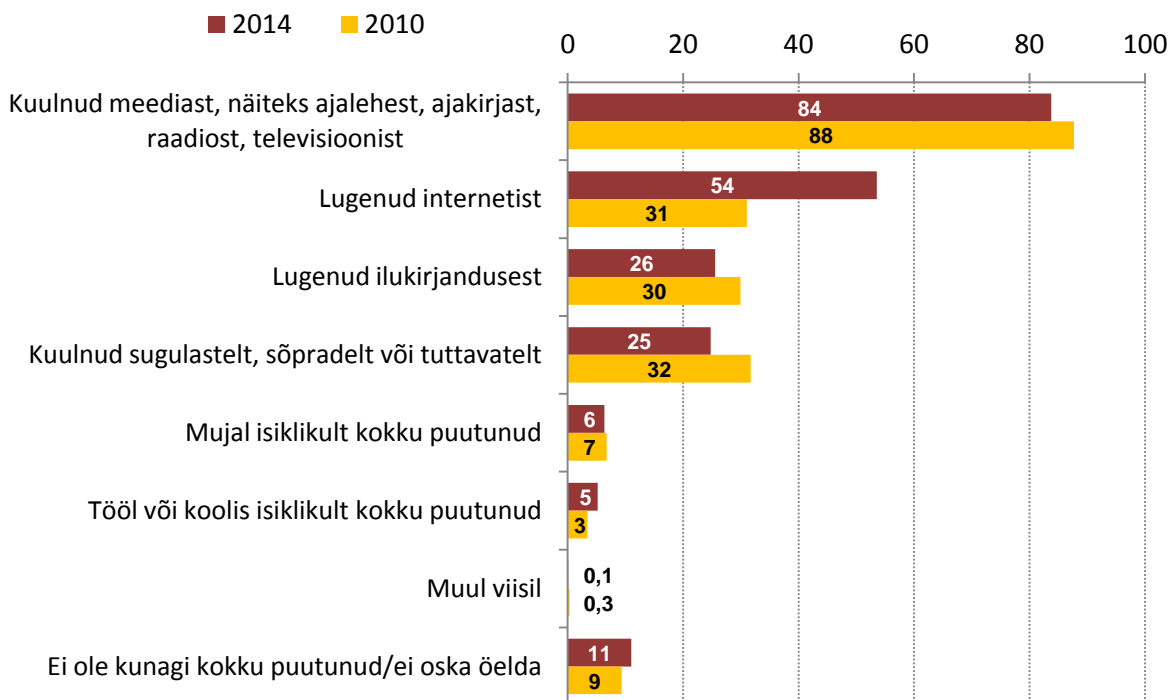
Viimase 3 aasta jooksul on erinevate projektide raames aktiivselt tegeldud avalikkuse teavitusega varjupaigaküsimustes. Eeskätt on selleks kasutatud teavituskampaaniaid, temaatilisi väitluseid ja üritusi, loengukursuseid kõrgkoolides ning ajakirjanikele mõeldud koolitusi⁴². Aruande kolmas peatükk vaatlebki, kui paljud elanikud ja mil viisil on pagulaste ja varjupaigataotlejate teemaga kokku puutunud, kuidas hinnatakse Eestis sel teemal levitatava teabe piisavust, millist lisateavet soovitakse ning milliseid infokanaleid selle saamisel eelistatakse.

⁴² Täpsemalt vt <http://www.iom.ee> ja <http://humanrights.ee/pagulased-2/teadlikkuse-tostmine-sundrandest>

3.1. Kokkupuuted pagulaste või varjupaigataotlejate temaatikaga

Pagulaste või varjupaigataotlejate teemaga on kokku puutunud üheksa vastajat kümnest (Joonis 29). Valdavalt ollakse selle teema kohta **kuulnud meedia vahendusel** (84% nimetab ühe kokkupuuteviisina meediat), aga iga teine inimene (54%) on pagulaste või varjupaigataotlejate kohta ka **internetist lugenud**. Võrreldes 2010. aasta uuringuga on just interneti vahendusel teemaga kokkupuutunute osakaal oluliselt suurenenud. Lisaks on neljandik vastajaist lugenud selleteemalist ilukirjandust ning sama paljud kuulnud pagulaste ja varjupaigataotlejate kohta oma lähedaste käest. Isiklike kokkupuuteid on pagulaste ja varjupaigataotlejatega olnud vähem kui kümnendikul vastajaist (9%). Valdavalt on need isiklikud kokkupuuted leidnud aset välismaal (42% juhtudest), harvemini aga Eestis (29%) või nii Eestis kui välismaal (23%).

Joonis 29. Kas Te olete kunagi pagulaste või varjupaigataotlejate teemaga järgnevatel viisidel kokku puutunud? (%; N = kõik vastajad)

*Kuna iga vastaja võis anda mitu vastust, siis võib protsentide summa olla 100-st suurem.

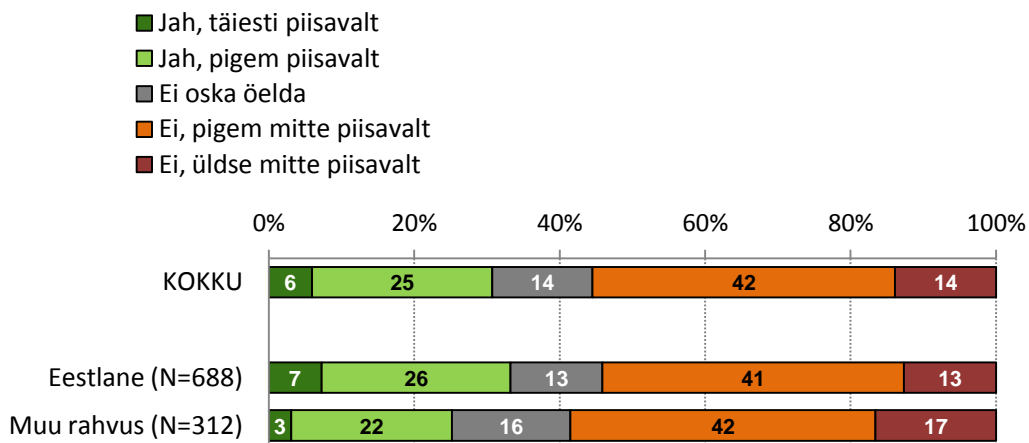
Mida kõrgem on inimese haridustase, seda suurema tõenäosusega on tal rohkem erinevaid kokkupuuteid pagulaste ja varjupaigataotlejate temaatikaga – eriti tugevalt ilmneb see internetist ja ilukirjandusest lugemise ning isiklike kokkupuudete osas. Vanuse alusel selgub, et kõige enam on erinevaid kokkupuuteid olnud 40-49-aastastel vastajatel, kõige vähem aga vanimatel ja noorimatel vanuserühmadel. Konkreetseid kokkupuuteallikaid analüüsid ilmnevad kõige selgemad vanuselised eripärad seoses interneti ja isiklike kokkupuudetega: nii internetist valdkonna kohta lugemist kui ka isiklike kokkupuuteid on esinenud alla 50-aastastel inimestel märksa rohkem kui vanematel. Eestlastel on valdkonnaga veidi rohkem kokkupuuteid kui muude rahvuste esindajatel (eelkõige

meedia vahendusel, aga ka isiklikult pagulaste või varjupaigataotlejatega kokku puutumist). Naised on antud teema kohta ilukirjandusest veidi enam lugenud kui mehed, aga teiste kokkupuuteviiside osas olulisi soolisi erinevusi ei esine.

3.2. Pagulaste ja varjupaigataotlejate kohta levitatava teabe piisavus Eestis

Ainult kolmandik (31%) elanikest on arvamusel, et Eestis levitatakse pagulaste ja varjupaigataotlejate kohta piisavalt teavet (Joonis 30). Vastupidisel seisukohal on enam kui pooled (55%). Ülejäänud 14% vastajaist ei oska praeguse teabe piisavust hinnata. Kõige kriitilisemad on antud küsimuses alla 40-aastased, madalama sissetulekuga (kuus kuni 300 eurot ühe leibkonnaliikme kohta) ja muust rahvusest elanikud.

Joonis 30. Kas Teie arvates levitatakse Eestis piisavalt teavet pagulaste ja varjupaigataotlejate kohta? (%; N = kõik vastajad)

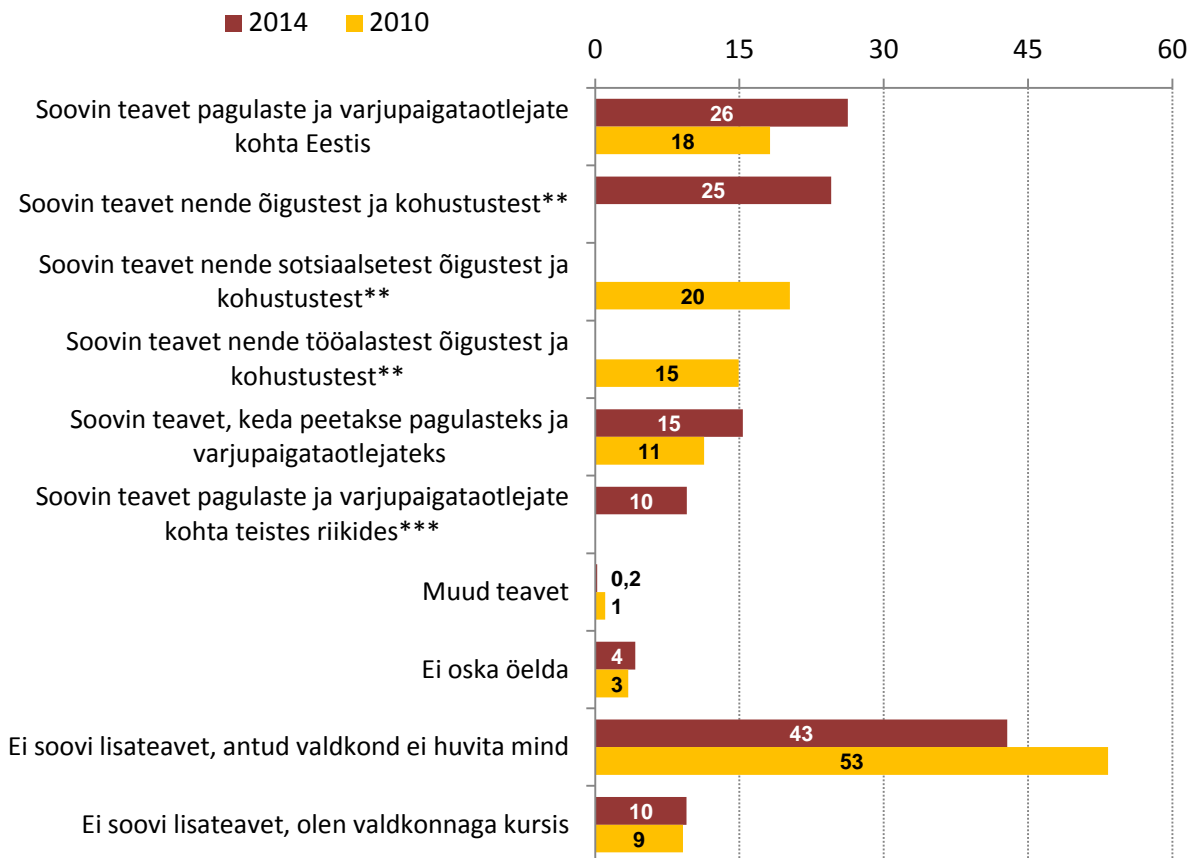
3.3. Pagulaste ja varjupaigataotlejate kohta soovitatav teave ning eelistatud infokanalid

Elanike huvi ja vajadus saada täiendavat varjupaigateemalist teavet on võrreldes 2010. aastaga tõusnud, kuid on endiselt küllaltki madal (Joonis 31). **Umbes pooled inimesed on huvitatud pagulaste ja varjupaigataotlejate kohta lisainformatsiooni saamisest**, ülejäänud aga ei soovi lisateavet, kuna antud valdkond ei huvita neid (43%) või kuna nad on valdkonnaga juba kursis (10%). Lisateabe soovijad on ennekõike huvitatud sellest, mis puudutab Eestis elavaid pagulasi ja varjupaigataotlejaid ning nende õiguseid ja kohustusi. Kuna vastajaile esitatud teemade loetelu on muudetud, siis ei ole võimalik analüüsida, kas huvipakkuvad teemad on viimaste aastate jooksul muutunud või mitte.

Rahvuse alusel analüüsides selgub, et eestlased on kõigil väljapakutud teemadel lisateabest rohkem huvitatud kui teiste rahvuste esindajad ning nende seas on ka rohkem enda sõnul valdkonnaga kursis olevaid inimesi. Mitte-eestlased samas paistavad silma sellega, et väga paljud neist (58%; eestlastest 36%) ei soovi lisateavet, sest antud valdkond ei huvita neid. Vanusegruppide lõikes tunnevad lisateabe vastu kõige vähem huvi üle 50-aastased – neist 49% ei soovi lisainfot, sest antud valdkond

ei huvita neid. Kõige paremini teemaga kursis olevaks peavad end 30-49-aastased. Noorimad ehk 15-19-aastased vastajad on kõikidest teemadest keskmisest sagedamini huvitatud (eriti ilmneb see pagulaste ja varjupaigataotlejate üldise olemuse, nende õiguste ja kohustuste ning teiste riikide olukorra osas). Mehed leiavad naistest veidi sagedamini (12% vs 7%), et on teemaga piisavalt kursis ja seetõttu ei soovi lisateavet. Üllatuslikult ei erine teadlikkusele antavad hinnangud haridustaseme lõikes, küll aga esineb kõrgharidusega vastajatel keskmisest mõnevõrra vähem huvipuudust. Uuringu tulemuste kohaselt huvitab kesk- ja kõrgharidusega inimesi eelkõige pagulaste ja varjupaigataotlejate olukord Eestis, põhiharidusega vastajad aga sooviksid rohkem üldist teavet, keda peetakse pagulasteks ja varjupaigataotlejateks ning millised on nende õigused-kohustused.

Joonis 31. Võttes arvesse kõike, mida Te teate või olete kuulnud pagulastest ja varjupaigataotlejatest, siis millist lisateavet Te nende kohta sooviksite? (%; N = kõik vastajad)

*Kuna iga vastaja võis anda mitu vastust, siis võib protsentide summa olla 100-st suurem.

**2014. aasta uuringus oli üldine kategooria „Soovin teavet nende õigustest ja kohustustest“, aga 2010. aastal küsiti eraldi sotsiaalsete ning tööalaste õiguste ja kohustuste kohta.

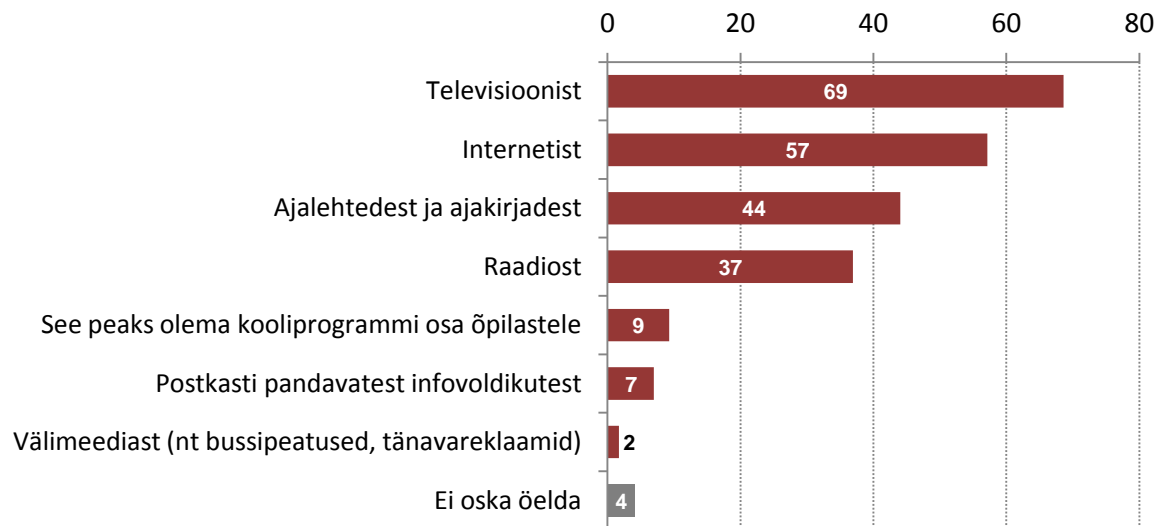
*** Uus kategooria aastal 2014

Pagulaste ja varjupaigataotlejate kohta **soovitakse teavet saada valdavalt meedia vahendusel**: 69% infost huvitatutest mainib televisiooni, 57% internetti, 44% ajalehti-ajakirju ning 37% raadiot ([Joonis 32](#)). Ligikaudu kümnendik vastanuist (9%) leiab, et varjupaigatemaatika peaks olema õpilaste jaoks

kooliprogrammi osa. Välimeediast ja postkasti pandavatest infovoldikutest sooviksid teavet saada vaid vähesed vastajad.

Sõltuvalt vanusest on inimeste eelistused erinevad: alla 40-aastased vastajad mainivad infoallikatest kõige rohkem interneti, üle 40-aastastel aga on esimesel kohal televisioon. Raadiot kuulavad üle 40-aastased vastajad samuti rohkem kui noored, ajalehti ja ajakirju aga eelistavad infoallikana eelkõige 60-74-aastased inimesed. Kahe peamise infokanali (st televisiooni ja interneti) osas rahvuse alusel erinevusi ei esine, aga eestlased soovivad muude rahvuste esindajatest rohkem saada varjupaigatemaatilist infot trükimeedia ja radio vahendusel. Kooliprogrammi osana sooviksid varjupaigatemaatikat näha eelkõige eestlased ja kõrgharidusega inimesed.

Joonis 32. Milliste infokanalite kaudu Te sooviksite saada teavet pagulaste ja varjupaigataotlejate kohta? (%; N = 477 vastajat, kes sooviksid pagulaste ja varjupaigataotlejate kohta lisateavet)

*Kuna iga vastaja võis anda mitu vastust, siis võib protsentide summa olla 100-st suurem.

KOKKUVÕTE

Sotsiaal- ja turu-uuringute firma Saar Poll OÜ viis 2014. aasta kevadel läbi varjupaigateemalise uuringu, milles osales 1000 Eesti elanikku vanuses 15-74 eluaastat. Uuringu eesmärgiks oli kaardistada Eesti elanikkonna arvamusi ja hoiakuid varjupaigataotlejate ja pagulaste kohta ning tuua välja elanike hoiakutes toimunud muutused võrreldes 2010. aastaga. Uuringut rahastasid Euroopa Liit Euroopa Pagulasfondi kaudu ja Siseministerium.

Elanike teadlikkus pagulasküsimustes

- Elanike endi hinnangul on nende arusaam sisserände ja varjupaigavaldkonnaga seotud mõistetest küllaltki hea – umbes 2/3 uuringus osalenutest oskaks enda sõnul selgitada mõistete „varjupaigataotleja“, „sisserändaja“, „pagulane“ ja „põgenik“ olemust. „Majandusmigrant“ seevastu on vööram termin, mida oskaks selgitada ainult iga kolmas inimene (31%).
- Tegelikku teadmiste taset analüüsid selgub, et sageli ei osata pagulust muud laadi sisserändest eristada ega teata erinevate terminite täpsemat sisu. Paguluse põhjusteks peetakse eelkõige kodumaal tagakiusamist ja sõda (neid mainib ühe võimaliku asjaoluna 73-75% vastajaist). Lisaks võib iga teise inimese (45%) arvates paguluse põhjuseks olla kodumaal aset leidnud looduskatastroof ning iga kolmanda (33%) arvates kodumaal valitsev vaesus ja tööpuudus. Varjupaigataotleja õiget määratlust oskab etteantud variantide hulgast leida 61% uuringus osalenutest (sh 66% eestlastest ja 49% muude rahvuste esindajatest).
- Uuringu läbiviimise ajaks oli Eesti riik andnud pagulasstaatuse 47 välismaalasele ning 2013. aastal esitati Eestile 97 varjupaigataotlust. Inimeste teadlikkus pagulaste ja aasta jooksul esitatavate varjupaigataotluste arvust ei ole võrreldes 2010. aastaga oluliselt muutunud ning on endiselt madal. Pagulaste arvu kohta on osanud 2014. aastal õige suurusjärgu nimetada 20% ja varjupaigataotluste kohta 25% uuringus osalenutest. Siinset pagulaste arvu kaldutakse eelkõige ülehindama, varjupaigataotluste arvu aga alahindama.

Elanike hoiakud pagulasküsimustes

- Kuigi Eestis on ülejäänud Euroopa Liidu riikidega võrreldes vähe varjupaigataotlejaid ja pagulasi, peab siiski iga kuues inimene (16%) praegust pagulaste arvu liiga suureks; mulluste varjupaigataotluste osas on sama meelt koguni iga kolmas (34%). Taolist seisukohta esineb keskmisest rohkem 60-74-aastaste, eesti rahvusest, maapiirkonnas elavate, madalama hariduse ja madalama sissetulekuga inimeste hulgas.
- Eesti elanikud peavad riigi praegust varjupaiga- ja pagulaspoliitikat pigem karmiks kui liberaalseks (51% hinnangul karm ehk sisserännet üldiselt takistav ja 39% hinnangul liberaalne ehk sisserännet üldiselt soodustav). Ootuseid uurides aga selgub, aga tegelikult soovitakse senisest veelgi karmimat poliitikat (69% sooviks pigem karmi ja 26% pigem liberaalset poliitikat). Elanike ootused ei ole võrreldes 2010. aastaga muutunud.

Eesti elanike teadlikkus ja hoiakud pagulasküsimustes 2014

- Suurema osa elanike arvates ei peaks Eesti riik solidaarsusest vastu võtma mõne teise Euroopa Liidu riigi poolt rahvusvahelise kaitse saanud pagulasi (vastuolijaid 75%) ega kolmandate riikide pagulaslaagrites asuvaid isikuid (vastuolijaid 82%). Võrreldes 2010. aasta uuringuga on pagulaste vastu võtmist soovivate elanike osakaal 5-6 protsendipunkti võrra veelgi vähenenud. 3/4 elanikest pooldab, et Eesti pakuks pagulaste vastu võtmise asemel hädasolevatele riikidele hoopis tehnilist ja/või rahalist abi.
- Sarnaselt 2010. aasta uuringule arvab valdav osa elanikest endiselt, et pagulaste sisseränne mõjutab Eesti olukorda pigem negatiivselt – negatiivse hinnangu annavad mõjule rohkem kui pooled vastajad (55%), positiivselt hindajaid on aga ainult 8%. Negatiivset üldhinnangut soodustavad elanike seas levivad arvamused, et pagulaste sisseränne koormab Eesti sotsiaalsüsteemi (väitega nõustujaid 79%) ja suurendab siinset tööpuudust (64%), konfliktiohtu (60%) ning eesti keele ja kultuuri hääbumise ohtu (43%). Võrreldes 2010. aasta uuringuga, mis toimus majanduslikult väga keerulisel ajaperioodil, on vähenenud hirm tööpuuduse ja konfliktiohu suurenemise ees.
- Rände põhjus ei mõjuta enamasti (68% juhtudest) elanike suhtumist sisserändajatesse. Samas ütleb siiski iga viies inimene (21%), et suhtub pagulastesse paremini kui majandusmigrantidesse. Vastupidist olukorda ilmneb uuringust oluliselt harvemini – vaid 4% vastajaist suhtub majandusmigrantidesse paremini kui pagulastesse. 2010. aastal esines pagulaste soosimist mõnevõrra vähem ja majandusmigrantide soosimist rohkem kui tänavu.
- Pagulastesse suhtumine sõltub hinnatavast kokkupuutesituatsioonist – mida lähedasemat kokkupuudet inimesed ette kujutavad, seda rohkemaid neist pagulaste kohalolek häiriks. Lähedase sugulase abiellumisse pagulasega suhtuks negatiivselt 41% vastanuist, pagulasest naaber häiriks 33% ja pagulasest töö- või koolikaaslane 15% vastajatest. Võrreldes 2010. aasta uuringuga on positiivse suhtumise osakaal veidi suurenenud, eriti samas kollektiivis töötamise ja õppimise osas.
- Erinevate maailma piirkondade lõikes sisserändajaid hinnates ollakse oma naabriks sattuvate isikute suhtes valivamad kui Eestisse tulijate suhtes üldiselt. Kõige vähem soovitakse nii endale naabriks kui üldse Eestisse elama Lähis-Idast ja Kesk-Aasiast ning Aafrikast pärit inimesi. Neile piirkondadele järgnevad Lõuna- ja Kagu-Aasia, Kaukaasia, Balkanimaad ning Venemaa. Sarnaselt 2010. aasta uuringule peetakse teistest riikidest pärit naabrite juures kõige häirivamateks asjaoludeks teistsugust eluviisi, teist kultuuritausta, siinse keele mittevaldamist ja teistsuguseid usulisi vaateid.
- Elanike arvates peaks Eesti riigil olema vastu võetud pagulaste ees rohkem kohustusi kui varjupaigataotlejate ees. Kõige sagedamini peetakse riigi kohustuseks vältimatu meditsiinilise ja sotsiaalabi osutamist, varjupaigataotlejate majutamist varjupaigakeskuses ja pagulastele eesti keele õpetamist. Võrreldes 2010. aastaga on vähenenud nende elanike osakaal, kelle arvates riigil ei peaks olema pagulaste ega varjupaigataotlejate ees mingeid kohustusi – tänavu on seda meelt vaid 4-6% vastajaist.
- Elanike endi valmisolek pagulaste integreerimisel osaleda on tõusnud – 2010. aasta uuringu kohaselt oli valmis pagulaste ühiskonda integreerimisel osalema 45% Eesti elanikest, tänavu aga 55%. Valdavalt soostutakse panustama eesti kultuuri tutvustamise (34% mainib seda ühe osalusviisina), eesti keele õpetamise (34%) ja vähemal määral ka pagulaste tööle võtmise

kaudu (16%). Pagulaste ühiskonda integreerimisel on kõige enam valmis osalema eestlased, noored, maapiirkondades elavad ja heal majanduslikul järjel olevad inimesed.

- Kuigi elanikud valdavalt teavad, millist varjupaiga- ja pagulaspoliitikat nemad isiklikult eelistavad ning kuidas pagulastesse suhtuvad, leiab ainult 39% uuringus osalenuist, et konkreetse erakonna või isiku suhtumine sisserändesse on nende jaoks Riigikogu või kohaliku omavalitsuse valimistel hääletamisotsust langetades oluline.

Elanike senised kokkupuuted teemaga ja teabevajadus tulevikus

- Pagulaste või varjupaigataotlejate teemaga on kokku puutunud üheksa inimest kümnest. Valdavalt ollakse selle teema kohta kuulnud meedia vahendusel (84% nimetab ühe kokkupuuteviisina meediat), aga iga teine Eesti elanik on pagulaste või varjupaigataotlejate kohta ka internetist lugenud (54%; 2010. aastal ainult 31%). Lisaks on neljandik elanikest lugenud selleteemalist ilukirjandust või kuulnud pagulaste ja varjupaigataotlejate kohta oma lähedastelt. Isiklike kokkupuuteid on olnud vähem kui kümnendikul vastajaist.
- Ainult kolmandik (31%) elanikest on arvamusel, et Eestis levitatakse praegu pagulaste ja varjupaigataotlejate kohta piisavalt teavet. Elanike endi huvi täiendava varjupaigateemalise teabe vastu on samas küllaltki madal, aga võrreldes 2010. aastaga siiski veidi tõusnud. Lisainformatsiooni saamisest on huvitatud umbes pooled inimesed, ülejäänud ei soovi seda, kuna antud valdkond ei huvita neid (43%) või kuna nad on valdkonnaga juba kursis (10%). Lisateabe soovijad on ennekõike huvitatud teemadest, mis puudutavad Eestis elavaid pagulasi ja varjupaigataotlejaid ning nende õiguseid ja kohustusi. Eestlased on lisateabest rohkem huvitatud kui teiste rahvuste esindajad.
- Pagulaste ja varjupaigataotlejate kohta tahetakse saada teavet valdavalt meedia vahendusel: 69% infost huvitatutest mainib soovitava infokanalina televisiooni, 57% internetti, 44% ajalehti-ajakirju ning 37% raadiot. Sõltuvalt vanusest on inimeste eelistused erinevad: alla 40-aastased vastajad mainivad infoallikatest kõige rohkem internetti, üle 40-aastastel aga on esimesel kohal televisioon. Ligikaudu kümnendik lisateavet soovivatest inimestest leiab, et varjupaigatemaatika peaks olema õpilaste jaoks kooliprogrammi osa.

SUMMARY

The social and market research company Saar Poll Ltd conducted a study of asylum-seeking issues in spring 2014. 1000 Estonian residents aged 15-74 took part in the survey. The purpose of the study was to map the opinions and attitudes of the population of Estonia in regard to asylum-seekers and refugees and to highlight changes in the population's attitudes compared to 2010. The study was funded by the European Union via the European Refugee Fund and the Ministry of the Interior.

People's awareness of refugee issues

- People themselves rate their understanding of the terminology related to immigration and asylum-seeking as relatively good – *ca* two-thirds of those who participated in the study claim they could explain the essence of the terms 'asylum-seeker', 'immigrant', 'refugee' and 'exile'. 'Economic migrant', however, is a less familiar term that only one in three people (31%) could explain.
- An analysis of the actual level of knowledge reveals that people are often unable to tell the difference between refugee and other types of migration and they don't know the exact meaning of various terms. People believe that refugees have left their country to escape persecution and war (73-75% of respondents mention these as possible circumstances). Also, every other person (45%) thinks refugees might flee their country as a result of natural disasters, while one in three (33%) thinks that they leave their home country to escape poverty and unemployment. 61% of the people who took part in the study (incl. 66% of Estonians and 49% of people of other nationalities) were able to find the correct definition of 'asylum-seeker' among the variants presented to them.
- The state of Estonia had granted refugee status to 47 foreigners by the time the study was carried out and the number of asylum applications submitted to Estonia in 2013 was 97. People's awareness of the number of refugees and asylum applications submitted in a year has not changed greatly compared to 2010 and remains low. 20% of the respondents were able to give a correct estimate of the number of refugees in 2014 and 25% were correct in estimating the number of asylum applications. People tend to overestimate the number of refugees and underestimate the number of asylum applications.

People's attitudes towards refugee issues

- Although there are few asylum-seekers and refugees in Estonia compared to other European Union countries, every sixth person (16%) still considers the current number of refugees too high and one in three (34%) is of the same opinion in regard to the asylum applications received last year. This opinion is more prevalent among people who are 60-74 years old, Estonian, living in rural areas, with a lower level of education and a lower income.
- Estonian people consider the current asylum and refugee policy of the state to be more strict than liberal (51% find it strict or generally as obstructing immigration while 39% consider it liberal or generally favouring immigration). Looking at expectations, however, reveals that

people actually want the policy to be even stricter than it already is (69% would like a policy that is rather strict and 26% favour policy that is rather liberal). People's expectations have not changed compared to 2010.

- The majority of people feel that Estonia should not receive refugees who obtained international protection from another EU state (75% against) or persons residing in third-country refugee camps (82% against) for solidarity reasons. Compared to the study conducted in 2010, the share of people in favour of receiving refugees has decreased by a further 5-6 percentage points. Three-quarters are in favour of Estonia providing technical and/or financial assistance to struggling countries instead of receiving refugees.
- Similar to the study of 2010, the majority of people still feel that the immigration of refugees is more likely to have a negative impact on the situation in Estonia – more than half of respondents (55%) have a negative opinion of the impact whilst only 8% see it as a positive. The negative general opinion is promoted among the population by opinions that refugees would burden the Estonian social system (79% agree) and increase unemployment (64% agree), present a threat of conflict (60%) and the risk of the disappearance of the Estonian language and culture (43%). People's fear of unemployment and the threat of conflict has decreased compared to the study of 2010, which was carried out during a period that was economically extremely difficult.
- The reason for migration does not generally (in 68% of cases) have any impact on people's attitude towards immigrants. However, every fifth person (21%) says that they have a better attitude towards refugees than economic migrants. The opposite attitude is rarely revealed in the study – only 4% of respondents have a better attitude towards economic migrants than refugees. Somewhat fewer people preferred refugees and more people preferred economic migrants in 2010.
- The attitude towards refugees depends on the possible situation of contact – the closer the contact imagined by people, the more disturbed they would be by the presence of refugees. 41% of respondents would have a negative attitude towards a close relative marrying a refugee; 33% would be bothered by having a refugee for a neighbour; and 15% by having a refugee as a colleague or schoolmate. The share of positive attitudes has increased somewhat compared to the study of 2010, especially in regard to working and studying with refugees.
- Upon the evaluation of immigrants from different regions of the world, people are more selective about those ending up as their neighbours than about people coming to Estonia in general. People from the Middle East, Central Asia and Africa are the least desirable neighbours and even settlers in Estonia. These regions are followed by southern and south-eastern Asia, the Caucasus, the Balkans and Russia. Similar to the study of 2010, the things about neighbours from other countries that bother people the most are different ways of life, different cultural backgrounds, lack of proficiency in the local language and different religious views.
- People think that Estonia should have more obligations to received refugees than asylum-seekers. The most frequently named obligations of the state are provision of emergency medical care and social welfare, accommodation of asylum-seekers in asylum centres and

teaching Estonian to refugees. The share of people who think the state should have no obligations to refugees or asylum-seekers has decreased compared to 2010 – only 4-6% of respondents felt this way this year.

- People's own readiness to participate in the integration of refugees has increased – 45% of Estonian people were prepared to take part in integrating refugees into society in 2010, while the same indicator this year was 55%. People are mostly prepared to contribute by introducing Estonian culture (34% mention this as a way of participating), teaching Estonian (34%) and to a lesser extent hiring refugees (16%). Estonians, young people, rural people and well-off people are the most willing to participate in the integration of refugees into society.
- Although people generally know what kind of asylum and refugee policy they prefer and how they regard refugees, only 39% of participants feel that the attitude of a specific political party or person towards immigration is important to them when they decide who to vote for in the parliamentary or local government elections.

People's contact with topic and need for information in future

- Nine out of ten people have had contact with the topic of refugees or asylum-seekers. People have mostly heard about the topic via the media (84% mention the media as a means of contact); every other Estonian resident has read about refugees or asylum-seekers on the Internet (54%; only 31% in 2010). A quarter of the population have read works of fiction about the topic or heard about refugees and asylum-seekers from their friends or family. Less than one-tenth of respondents have had personal contact with refugees or asylum-seekers.
- Only a third (31%) of people feel that enough information about refugees and asylum-seekers is distributed in Estonia. However, people's own interest in additional information about asylum is relatively small, although it has increased somewhat compared to 2010. Approximately half of respondents are interested in obtaining additional information; the rest do not want it because they are not interested in the topic (43%) or because they already know about it (10%). Those who would like additional information are primarily interested in topics concerning the refugees and asylum-seekers living in Estonia as well as their rights and obligations. Estonians are more interested in additional information than people of other nationalities.
- People would most like to receive information about refugees and asylum-seekers from the media: 69% of those interested in information mention television as the preferred information channel; 57% prefer the Internet, 44% newspapers and magazines and 37% the radio. People's preferences are different depending on age: people under the age of 40 mention the Internet as the preferred information channel, while people over 40 prefer television. Approximately one-tenth of those who would like additional information feel that this topic should be part of the school programme.